

Statsråd Vidar Helgesen

Ref.nr.:

Saksnr:

Dato:

16.12.2016

**FORSLAG TIL VERNEPLAN FOR RÆT NASJONALPARK I
ARENDAL, GRIMSTAD OG TVEDESTRAND KOMMUNER OG
SØM LANDSKAPSVERNOMRÅDE I GRIMSTAD KOMMUNE,
AUST-AGDER FYLKE.**

1 FORSLAG

Klima- og miljødepartementet tilrår med dette forslag om verneplan for Raet som omfatter Raet nasjonalpark i Grimstad, Arendal og Tvedestrand kommuner og Søm landskapsvernområde i Grimstad kommune, Aust-Agder fylke.

Raet nasjonalpark utgjør ca. 607,3 km² hvorav ca. 598,7 km² sjøareal. Ca. 7 km² av landarealene er privateid, mens det resterende arealet er statlig, fylkeskommunalt og kommunalt eid

I den foreslåtte nasjonalparken inngår tre soner med spesielle verneverdier, jf. kapittel 3.2.

Søm landskapsvernområde utgjør ca. 0,31 km², hvorav ca. 0,06 km² er sjøareal.

Raet nasjonalpark erstatter to eksisterende landskapsvernområder og syv naturreservater. En vesentlig del av tidligere Hasseltangen landskapsvernområde videreføres som Søm landskapsvernområde. Areal som allerede er vernet utgjør ca. 5,2 km² på land og 19,6 km² i sjø. Samlet sett innebærer forslaget en økning av vernearealet med ca. 582,5 km², hovedsakelig i sjø.

1.1 Hjemmelsgrunnlag

Nasjonalparken foreslås vernet i medhold av naturmangfoldloven § 34, jf. § 35 og § 62. Vilkåret for å kunne opprette nasjonalparker etter naturmangfoldloven § 35 er at arealet omfatter større naturområder som inneholder særegne eller representative økosystemer eller landskap, og som er uten tyngre naturinngrep.

Landskapsvernområdet foreslås vernet i medhold av naturmangfoldloven § 34, jf. § 36 og § 62. Vilkåret for å kunne opprette landskapsvernområder etter naturmangfoldloven § 36 er at arealet omfatter natur- eller kulturlandskap av økologisk, kulturell eller opplevelsesmessig verdi, eller som er identitetsskapende. Til landskapet regnes også kulturminner som bidrar til landskapets egenart.

Den foreslåtte nasjonalparken utgjør et stort naturområde i sjø og på land og består av et variert kystlandskap med egenartede og representative økosystemer, et stort artsmangfold og mange godt bevarte kvartærgeologiske forekomster etter siste istid med stor naturhistorisk verdi. Området har stor betydning for kystnært friluftsliv. Deler av landarealet har natur og landskap preget av menneskers bruk gjennom tidene.

Det foreslåtte Søm landskapsvernområde har et særegent natur- og kulturlandskap for denne delen av Skagerrakkysten, med kvartærgeologiske forekomster og den varmekjære floraen som preger landskapet.

Nasjonalparken og landskapsvernområdet skal bidra til å oppfylle målene i § 33 i naturmangfoldloven, blant annet om å bidra til bevaring av:

- a) variasjonsbredden av naturtyper og landskap
- b) arter og genetisk mangfold
- c) større intakte økosystemer, også slik at de kan være tilgjengelige for enkelt friluftsliv
- d) natur preget av menneskers bruk gjennom tidene (kulturlandskap) eller som også har kulturhistoriske verdier, og tilrettelegging for bruk som bidrar til å opprettholde naturverdiene
- e) økologiske og landskapsmessige sammenhenger nasjonalt og internasjonalt
- f) referanseområder for å følge utviklingen i naturen

Vern av de foreslåtte områdene bidrar til å oppfylle nasjonale mål og internasjonale forpliktelser (jf. naturmangfoldloven § 46) i:

- Meld. St. 14 (2015-2016) Natur for livet – Norsk handlingsplan for naturmangfold
- Prop. 1 S (2016-2017) for Klima- og miljødepartementet
- Konvensjon om biologisk mangfold (CBD)
- Bernkonvensjonen

Vernet vil bidra til å nå nasjonale mål som at *"et representativt utvalg av norsk natur skal vernes for kommende generasjoner"*. Det også vil bidra til å nå Aichi-mål 11 under konvensjon om biologisk mangfold om vern av landareal og havareal, spesielt av områder som er særlig viktig for biologisk mangfold og økosystemtjenester. Vernet vil videre bidra til å nå målene i artikkel 8 bokstav a i samme konvensjon om sammenhengende verneområdenettverk. Vernet vil dessuten bidra til å balansere dekningen av hovedøkosystemer i verneformen nasjonalpark i Norge, da dekningen er mer begrenset i marine områder enn den er på land, jf. Prop. 1S (2016-2017).

1.2 Verneverdier, påvirkningsfaktorer og effekter av verneforslaget

Kunnskapsgrunnlaget om naturmangfoldet i verneplanen er framskaffet gjennom en rekke registreringer og kartlegginger fra 1970-tallet og fram til i dag. For en oversikt med tilhørende referanser til bakgrunnsrapporter vises det til verneforslag for Raet nasjonalpark og opprettelse av landskapsvernområdene Hove og Søm, høringsdokumenter juni 2015 utarbeidet av Fylkesmannen i Aust-Agder.

En stor del av kunnskapsgrunnlaget er sammenstilt i:

- Forslag til forvaltningsplan for Raet nasjonalpark, Hove og Søm landskapsvernområder. Forslaget er utarbeidet av Fylkesmannen i Aust-Agder og følger tilrådingen.
- Forvaltningsplan for Hasseltangen og Søm-Ruaker verneområder 2010 – 2019. Utarbeidet av Fylkesmannen i Aust-Agder.
- Forvaltningsplan for Raet landskapsvernområde, Tromlingene naturreservat og Store Torungen naturreservat, Arendal kommune, Aust-Agder 2012-2021.

Verneverdier

Verneverdiene i de foreslåtte verneområdene er i hovedsak knyttet til kvartærgeologi, naturmangfold på land og i sjø og landskapstyper. Den geologiske formasjonen Ra-morenen fra siste istid er gjennomgående i hele den foreslåtte nasjonalparken, både over- og undersjøisk. Det er et rikt mangfold av både særegne og representative arter og naturtyper både på land og i sjø, herunder en rekke rødlistearter av planter og dyr. Som eksempler kan plantene tusengylden, strandrørtopp, og dverglin, kokstrompetsopp og praktrørsopp nevnes. Blant fuglene kan svartrødstjert, sanglerke, teist og alke nevnes. Det er registrert hele 1530 sommerfuglarter innenfor den foreslåtte nasjonalparken og 168 av disse er rødlistet. Flere av naturverdiene er av nasjonal og internasjonal verdi.

Mye av sjøarealet i den foreslåtte nasjonalparken innenfor 1 nautisk mil er relativt grunt og utsatt for en relativ kraftig strøm, Den norske kyststrømmen. Der er det hardbunn av stein og fjell, eventuelt med noe sand og grus inne i mellom. I Ærøydypet og Gråholmdypet er det bløtbunn i dypet, og det er større områder med bløtbunn i de mer beskyttede områdene som Fevikilen, Sømskilen, Hovekilen, Alvekilen og innenfor Tromlingene og i de beskyttede delene av skjærgården utenfor Borøya, Sandøya og Askerøya i Tvedestrand. Bunnforholdene her varierer fra mudder og finkorning silt, til sand og grus.

Kombinert med Den norske kyststrømmen er dette høyenergetiske og svært artsrike system, hvor man finner tareskog i kombinasjon med andre makroalger og et rikt dyreliv.

I le av det undersjøiske raet kommer skjærgården med grunne skjellsandflater, mudderbunner og undersjøiske enger. Ålegras finnes på litt beskyttede bløtbunnsområder med sand eller mudder. Et nettverk av ålegrasenger, lune bukter og viker skaper gode oppvekstsvilkår for blant andre kysttorsken i området. Innenfor den foreslåtte nasjonalparken er det registrert 87 ålegrasenger med et samlet areal på ca. 0,87 km². De vanligste fiskeartene i de grunnere områdene er kutlinger og leppefiskarter, mens sjørret, torsk og sei ofte går inn på grunna på jakt etter mat. I tillegg er sild og brisling, torsk, sei, en rekke flyndrefisk, lyr, steinbit, breiflabb og lange vanlige i området. På dypet finnes bl.a. arter som lysing, tobis, øyepål, skolest og havmus. De vanligste skalldyrene er reke, taskekrabbe, sjøkreps og hummer. På grunner er strandreke og strandkrabber tallrike, i tillegg til en rekke andre arter av skall- og krepsdyr som lever i tilknytning til tang- og tarevegetasjonen og langs sjøbunnen. Trollkrabben, som er til forveksling lik kongekrabben, samt trollkreps er også vanlige.

Strandlinjen varierer fra rullesteinstrand, svaberg og enkelte steder lune sandstrender. Våtmarkssamfunn i strandlinjen er stedvis vanlig. På holmene finnes jordsmonn flekkvis, ofte med små matter med ulike urte- og

gressarter som er tilpasset de ustabile forholdene på holmene. Her finnes rester av atlantisk kystlynghei som tidligere utgjorde et felles kulturlandskap langs Europas Atlanterhavskyst. Brakkvannsdelta finnes ved Nidelvas utløp og er et rikt og produktivt økosystem med ulike typer våtmark. Den foreslåtte nasjonalparken og landskapsvernområdet har et rikt fugleliv, med store mengder fugler som raster og søker etter mat. Her finnes flere store hekkekolonier, særlig stormåke og storskarv, men også kolonier av fiskemåke som er nær truet, og makrellterne som er klassifisert som sårbar på Norsk rødliste for arter, 2015.

Området i vest ved Hasseltangen og Søm tilhører edelløvskogssonen. Denne er sparsomt utbredt langs Sørlandskysten, og den har sin nordøstligste utpost i Norge på Hasseltangen. Flere arter i Norge er utelukkende knyttet til denne sonen. Resten av nasjonalparken øst for Hasseltangen befinner seg i overgangssonen mellom barskogen og løvskogssonen. Løvtrærne er dominerende i de sørvendte delene.

Området har en rik kulturhistorie, med tilhørende kulturlandskap, kulturminner og automatisk fredete kulturminner. Flesteparten av de eldste kulturminnene som er kjent innenfor den foreslåtte nasjonalparken, er gravminner. Norsk maritimt museum har registrert 67 lokaliteter med kulturminner under vann. Innenfor nasjonalparken er det også en rekke kulturminner fra seilskutetida og krigsminner fra 2. verdenskrig. Mange steder viser vegetasjonen en historisk tilknytning til seilskutetiden, i form av varmekjære og sydlandske ballastplanter.

For en mer detaljert oversikt over verneverdiene vises til Fylkesmannens og Miljødirektoratets tilrådninger.

Påvirkningsfaktorer

De viktigste påvirkningsfaktorene på verneverdiene på land er gjennomføring av bygge- og anleggstiltak, tilplanting, forstyrning og opphør av eksisterende ekstensive jordbruksdrift. I sjøarealene er de viktigste påvirkningsfaktorene høsting av marine ressurser med redskap som tråler bunnen, mudring, utlegging av moringer, fremmede arter og forurensning. Verneområdene vil bidra til langsiktig og effektiv bevaring av levested for et stort antall truede arter og naturtyper og dermed redusere den samlede belastningen på arter som har risiko for å dø ut. Tiltak som isolert sett vurderes å ha liten betydning for verneformålet, kan i sum og over tid medvirke til at verneverdiene forringes. For enkelte aktiviteter vil det derfor i tråd med prinsippene om samlet belastning være restriksjoner, slik at naturverdiene får en økt beskyttelse. Dette er også i tråd med prinsippene om miljøforsvarlige teknikker og lokalisering, samt miljøforring betaler, der hvor det ut fra hensynet til verneverdiene er fastsatt bestemmelser om blant annet ferdsel og infrastrukturtiltak. Ut fra dagens kunnskap om arter og naturtyper i området vil de aktivitetene som i henhold til verneforskriftene kan videreføres, med liten grad av sannsynlighet ha vesentlig negativ innvirkning på disse artene, naturtypene og landskapselementene. Klima- og miljødepartementet vurderer det slik at vernet med stor grad av sannsynlighet vil føre til en positiv utvikling for artene og naturtypene, jf. naturmangfoldloven §§ 4 og 5. Klima- og miljødepartementet anser at kunnskapsgrunnlaget i naturmangfoldloven § 8 er oppfylt.

Klima- og miljødepartementet har ut fra en føre-var-tilnærming i verneforslaget vektlagt muligheten for flere påvirkninger av samme slag, eller en kombinasjon av flere ulike påvirkningsfaktorer (samlet belastning). Det foreligger ellers etter Klima- og miljødepartementets oppfatning tilstrekkelig kunnskap om naturmangfoldet, påvirkningsfaktorer og effekten av vernet. Føre-var-prinsippet tillegges derfor ikke ytterligere vekt i denne saken. For nærmere beskrivelse av påvirkningsfaktorer og effekten av verneforslaget, jf. naturmangfoldloven kapittel II, vises til kapittel 1.2, 1.3 og 3.2.

1.3 Trusler mot verneverdiene

1.3.1 Klimaendringer

Økt havtemperatur kan gi negative konsekvenser for flere marine naturtyper ved at sørlige arter kommer inn, samtidig som nordlige arter forsvinner. Larver og yngel av fisk som over tid er tilpasset i et næringsnett, kan passe dårligere sammen med nye arter av fisk, plankton og bunndyr. Klimaendringene fører videre til økt opptak av CO₂ i havet. Forsuringen av havet vil øke hvis de globale CO₂ - utslippene øker. Surere vann kan skape problemer for marine arter som bruker forskjellige former for kalk til å bygge skall.

1.3.2 Forurensning

Det har vært episoder med oppblomstring av giftige alger som har gitt store virkninger på økosystemene på den norske Skagerrakkysten. Avrenning av næringsstoffer fra jordbruket som grenser til den foreslåtte nasjonalparken kan føre til eutrofiering og tidvis algeoppblomstring i sjøen. Utslippene av næringsstoffer til nordlige Nordsjøen og Skagerrak er imidlertid redusert, og dermed også sannsynligheten for tilsvarende algeoppblomstring. Ekstrem nedbør med avrenning av næringsstoffer kan likevel gi perioder med mer næringsstoffer og partikler i sjøen med algeoppblomstring, økt begroing og nedslamming som resultat.

Kysten og de grunne sjøområdene i den foreslåtte nasjonalparken er sårbare for oljeforurensning. Skipstrafikken langs norskekysten av Skagerrak er stor, noe som gjør faren for ulykker reell, jf. f.eks. grunnstøtingen til Full City ved Såstein nær Jomfruland i 2009, og ulykken med Godafoss i Østfold i 2011.

Forsøpling kan utgjøre en betydelig trussel for fugler og dyr i den foreslåtte nasjonalparken i form av f.eks. forlatte garn eller plastpartikler.

1.3.3 Fremmede arter

De største truslene utgjøres av rynkerose, platanlønn, sitkagran, parkslirekne, stillehavsøsters og mink. I 2015 ble det observert store mengder stillehavsøsters i nye områder, bl.a. på innsiden av Tromlingene og i Hovekilen. Stillehavsøstersen er en trussel mot friluftsområdene og mot det lokale biologiske mangfoldet.

1.3.4 Overfiske

En økende befolkning medfører økt fritidsfiske, og utgjør den største beskatningen på de kystnære artene. Bestanden av kysttorsk er betydelig redusert, og i indre deler av Skagerrak er det svært lite torsk igjen.

De økologiske effektene av reketrålingen i området er i liten grad undersøkt.

Hummeren blir beskattet hardt og bestandene er langt under sitt potensiale. Regelverket for fiske etter hummer er innskjerpet, noe som kan gi forbedring. Det foregår imidlertid mye ulovlig fiske, særlig om sommeren.

1.3.5 Gjengroing

Mye av verneverdiene og artsmangfoldet i området er knyttet til den historiske kulturpåvirkningen som preger området. I etterkrigstiden har området vært under gjengroing og mange tidligere beiter har gått over til kratt og skog. Dette har endret naturmiljøet og i noen områder vært negativt for artsmangfoldet i området. De siste 10-15 årene har beitingen blitt gjenopptatt mange steder sammen med rydding av kratt og skog.

1.3.6 Ferdsel og slitasje

Områdene på fastlandet og Tromøya har mye ferdsel gjennom hele året. Hove og Spornes på Tromøya og Randviga og Hasseltangen i Grimstad er de mest brukte friluftsområdene. Disse områdene har godt utbygde stinett, og bidrar til å kanalisere ferdselen. Den omfattende bruken av området på Spornes har medført slitasje på mange av de karakteristiske, vindpåvirkede furutrærne i området. Langs rullesteinsstrendene mellom Hoveodden og Spornes finnes svært mange bålplasser, med påfølgende skade på steinene. Det bygges også solgroper og varder av rullestein. Sommerstid tas nærmest hele den foreslåtte nasjonalparken i bruk. Bruken avtar gradvis med avstanden fra land.

I sommermånedene er småbåttrafikken stor. Det meste av trafikken går i leder som gir lite forstyrrelse av hekkende sjøfugl, sel og annet dyreliv, men det er også en del småbåttrafikk inntil holmer og skjær som gir forstyrrelser, særlig for sjøfugl.

I sone A i den foreslåtte nasjonalparken foreslås det videreføring av dagens ferdselsforbud. De fleste respekterer det eksisterende forbudet, men det er årlig tilfeller av ulovlig ilandstigning og opphold. Enkelte tilfeller med blant annet løse hunder har blitt politianmeldt.

1.3.7 Støy

Støy fra fritidsbåter og andre kilder vurderes ikke som noen stor trussel mot naturverdiene, men kan virke forstyrrende for naturopplevelsen. Festivalen *Canal Street* har vært arrangert i siste del av juli de senere årene med konsert på Lille Torungen en dag. Arrangementet medfører støy og forstyrrelser fra musikken og de besøkende. Motorbåtarrangementet *Tvedestrandregattaen* består av båttrace for flere båtclasser på fjorden, samt *Skagerrak Across* fra Tvedestrand til Hirtshals. Regattaen arrangeres i midten av juli hvert år. Tett opp mot traseene medfører arrangementet en del støy og forstyrrelser, men anses ikke å ha vesentlig betydning for verneverdiene, da dette er kortvarig og foregår etter hekketiden for de fleste sjøfuglene.

1.3.8 Nye tekniske installasjoner, utbygging og andre inngrep

Området er utsatt for et stort press knyttet til mudring og utlegging av moringer. Denne aktiviteten skjer i stor grad i de mest produktive og

sårbare grunntvannsområdene. Vedlikeholdsmudring, f.eks. til båthavna ved Saulene, Nedenes, vil fra tid til annen måtte gjennomføres i den foreslåtte nasjonalparken.

1.4 Brukerinteresser

1.4.1 Sjøtransport

Hovedleden langs den norske Skagerrakkysten ligger om lag 1,5 nautiske mil utenfor grunnlinjen, og går kun gjennom den foreslåtte nasjonalparken på den bredeste delen i Grimstad og Arendal. Hovedleden inn mot Arendal fra øst går igjennom nasjonalparken i deler av Tvedestrand og Arendal. Skipstrafikken i området er betydelig. Det er også en del trafikk inn og ut av Eydehavn i Arendal kommune.

1.4.2 Næringsfiske og akvakultur

De viktigste artene det fiskes på er reke, torsk, makrell og leppefisk. Det er ingen anlegg eller gitte konsesjoner for akvakultur innenfor den foreslåtte nasjonalparken i dag.

1.4.3 Landbruk

Det drives ikke intensivt jordbruk innenfor den foreslåtte nasjonalparken. Innenfor det foreslåtte Søm landskapsvernområde i Grimstad er 121 dekar fulldyrket jord. Skogarealene innenfor den foreslåtte nasjonalparken er i mindre grad i aktiv skogsdrift, men områdene har gjort nytte blant annet som vedskog. Det er bare Botneskogen på Tromøya i Arendal som ligger innenfor eksisterende Raet landskapsvernområde, som omfattes av skogbruksplaner. Fylkesmannen har sammen med grunneierne lagt en plan hvor målet er å få opp store eiketrær og andre løvtrær på dette arealet. Noen gårder som grenser mot nasjonalparken har til tider hentet ilanddrevet tang og tare for jordforbedring og økologisk landbruk. Dette har bl.a. foregått på rullesteinsstranda på Spornes, på Tromlingene og ved innløpet til Ruakerkilen. Det kan gå mange år mellom hver gang uttak er aktuelt.

1.4.4 Reiseliv og friluftsliv

De fleste tilreisende kommer i dag fra lokalmiljøet og det øvrige Norge, mens den internasjonale turismen er mer beskjeden.

Det er i dag 58 statlig sikrede friluftslivsområder innenfor den foreslåtte nasjonalparken. Området omfatter noen av de mest besøkte friluftslivsområdene langs kysten av Aust-Agder. Båtliv er i stor grad en allmenn interesse for innbyggerne langs kysten, og båtsesongen er relativt lang fra tidlig vår til ut på høsten.

Området fra Hoveodden til Spornes er det mest brukte turområdet innenfor foreslått nasjonalpark. Det er også etablert en egen ridesti på Hove. Arendal kommune har vedtatt spesielle adferdsregler for Hove-området.

Rekreasjonsfiske i sjøen har stor verdi som fritidsaktivitet og husholdsfiske. Mange steder innenfor den foreslåtte nasjonalparken er det godt fiske etter sjøørret. Bestanden har tatt seg opp de siste tiårene og fisket er populært. Det kan fiskes etter laks og sjøørret med kilenot i sjø, og det er fem kilenotplasser som til tider er i bruk, i den foreslåtte nasjonalparken.

I tillegg til den uorganiserte aktiviteten, bruker mange foreninger og lag områder innenfor den foreslåtte nasjonalparken. Områdene blir også mye

brukt av barnehager, skoler, leirskoler, folkehøyskole og ulike institusjoner. Hove og Hasseltangen har størst bruk gjennom hele året.

1.4.5 Bygninger, anlegg og innretninger

Innenfor den foreslåtte nasjonalparken finnes det 133 fritidsboliger. De fleste av disse er innenfor de eksisterende landskapsvernområdene, men et fåtall fritidsboliger som tidligere ikke var omfattet av områdevern, vil ligge innenfor den foreslåtte nasjonalparken. Det finnes ruiner fra tidligere tiders aktivitet, samt rester av anlegg fra andre verdenskrig. På Såta er det etablert et mindre anlegg for fugleobservasjon som er anlagt i en bunker fra andre verdenskrig. Lyngør og Torungen fyr med tilhørende bygg og anlegg ligger også innenfor foreslått nasjonalpark. I tillegg finnes en rekke andre navigasjonsinstallasjoner for sjøtrafikken. For øvrig finnes utedøer for allmenn benyttelse ved de mest brukte friluftslivsområdene.

I det foreslåtte Søm landskapsvernområde er det til sammen 50 bygg, hvorav 12 er helårs boliger og 13 er garasjer. Det er også et tun med ett bygg som for tiden benyttes til offentlige formål samt 3 øvrige bygninger, en småbåthavn og enkelte bygninger tilknyttet landbruket.

1.4.6 Veier

Ingen veier som er åpne for alminnelig motorferdsel, ligger innenfor den foreslåtte nasjonalparken. På Tromøya er det noen korte traseer/veistubber inn til enkelte fritidsboliger hvor bilbruk er mulig, men slike er enten sperret med bom eller ikke aktuelle for alminnelig ferdsel.

I landskapsvernområdet finnes det noen mindre gårdsveier inn til eksisterende boliger og anlegg. Veiene ligger i områder som allerede er vernet og eksisterte på tidspunktet for vern.

1.4.7 Ledningsanlegg

Det er luftlinjer for strøm i alle de eksisterende landskapsvernområdene, innenfor Ramsøya, over Færvikkilen og Hovekilen, mellom Såta og Hoveleiren, på Store Torungen og Botne i Arendal. På flere strekninger i sjø ligger det ledninger for energi, vann- og avløp, de fleste for å betjene fritidsboliger på øyene. Et pumpeanlegg for å hente vanningsvann for landbruket fra Botnetjenn ligger innenfor den foreslåtte nasjonalparken.

1.4.8 Naturinngrep

Det er noen eksisterende hytter, eldre militæranlegg og fyr i den foreslåtte nasjonalparken.

Fra parkeringen ved Hasseltangen friluftslivsområde er det etablert rullestoladkomst til en brygge mot Sømskilen, samt til et utsiktspunkt mot havet.

Tangveien på Spornes består av rullestein, men har noe mer vegetasjon og jord mellom steinene enn ellers.

På Gruveholmen i Alvekilen har det vært uttak av jernmalm på 1700-tallet. Gruven har styrtet sammen og er fylt med vann. Gruveåpningen er sikret med gjerder, men det kan være behov for å gjøre ytterligere sikringstiltak.

1.4.9 Forsvaret

Det er ingen faste operative forsvarsanlegg i området. Området kan bli berørt av bl.a. motorferdsel på land, på sjøen og i luften ved gjennomføring av militær operativ virksomhet. Det foregår fra tid til annen transittflyging med Forsvarets helikoptre gjennom den foreslåtte nasjonalparken. Ved lavt skydekke kan dette foregå under 300 meter fra sjøoverflaten. Kystvakten er bl.a. tilgjengelig for større redningsoperasjoner og tilsyn, og samarbeider flere steder med politiet, Statens naturoppsyn og fiskerioppsynet.

1.4.10 Motorferdsel på land

Innenfor den foreslåtte nasjonalparken er det i dag kun lovlig motorferdsel på land på korte veistubber inn til enkelte fritidsboliger. Det er ingen veier åpne for allmenn ferdsel i området. Det er åpnet for ferdsel med traktor med lavt marktrykk på Tangveien på Spornes for å kunne hente ut tang og tare for rettighetshavere.

I Søm landskapsvernområde foregår motorferdsel på gårdsveiene, samt i tilknytning til landbruksvirksomheten.

2 SAKSBEHANDLING

2.1 Bakgrunn

Initiativet til oppstart av verneprosess ble tatt av Fylkesmannen i Aust-Agder, (nå Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder), i dialog med kommunene våren 2012. Miljøverndepartementet, (nå Klima- og miljødepartementet), ga i januar 2013 klarsignal til at arbeidet kunne startes opp, etter at Arendal, Grimstad og Tvedestrand kommuner stilte seg enstemmig positive til å etablere en nasjonalpark. Det var en forutsetning at de involverte kommunene måtte stille seg bak verneforslaget, og det ble lagt vekt på lokal medvirkning.

2.2 Saksgang

Arbeidet har vært organisert som et prosjekt med styringsgruppe, prosjektgruppe og referansegrupper. Styringsgruppen har bestått av ordførerne i de aktuelle kommunene, fylkesordfører, fylkesmann og regiondirektøren i Fiskeridirektoratet region Sør. Det har vært felles styringsgruppe med Jomfruland nasjonalpark. Derfor har også ordføreren i Kragerø kommune, fylkesordfører i Telemark og fylkesmannen i Telemark vært medlemmer av styringsgruppen. Sekretariatet har vært prosjektleder hos de to fylkesmennene.

Prosjektgruppen har bestått av representanter på administrativt nivå fra kommunene, fylkeskommunen, Fiskeridirektoratet region Sør og Fylkesmannen.

Referansegruppene har bidratt med viktige innspill i prosessen, og har bestått av over 90 representanter fra ulike interesser; grunneiere, næringsdrivende, organisasjoner, foreninger og vel.

Følgende tema er konsekvensutredet: fiskeri, landbruk, reiseliv og annen næring, kulturminner, friluftsliv og fritidsaktiviteter samt naturverdier på

land og i sjø. Kunnskapsgrunnlaget for konsekvensutredningstemaene ble kartlagt og sammenstilt i 2013 og 2014. Høsten 2014 gjorde Multiconsult en konsekvensutredning av nasjonalparkforslaget. Rapporten ble ferdigstilt våren 2015. Alle grunnlagsrapportene og samlet konsekvensutredning følger verneforslaget som bakgrunnsinformasjon.

Melding om oppstart av verneplanprosessen ble sendt ut til om lag 800 mottakere i juli 2013. Det kom inn i overkant av 100 innspill til oppstartmeldingen. I etterkant av melding om oppstart, ble det avholdt åpne folkemøter i alle de berørte kommunene samt egne informasjonsmøter med ulike brukerinteresser.

Verneforslaget ble sendt på høring juni 2015, og det kom inn om lag 100 svar. Fylkesmannens endelige tilrådning ble sendt Miljødirektoratet april 2016, etter noen justeringer på bakgrunn av innspill fra bystyret i Arendal. Miljødirektoratet har hatt tett dialog med Fylkesmannen i verneprosessen både i form av møter, deltakelse på møter i styringsgruppa og annen kommunikasjon, samt befaringer i området. Miljødirektoratet oversendte sin faglige tilrådning til Klima- og miljødepartementet 1. oktober 2016. Saken er sendt på foreleggelse til departementene 4. november 2016 og synspunkter fra de andre departementene er innarbeidet i verneforslaget. Under sluttbehandlingen i Klima- og miljødepartementet har det vært møte med Arendal, Grimstad og Tvedestrand kommuner.

2.3 Gjeldende arealplaner og andre offentlige reguleringer

2.3.1 Regionale planer

Regional plan for vannforvaltning i vannregion Agder 2016 - 2021

Formålet med planen er å gi rammer for fastsetting av miljømål som skal sikre en mest mulig helhetlig beskyttelse og en bærekraftig bruk av vannforekomstene i et langsiktig perspektiv. Det viktigste elementet i den regionale planen er miljømålene. Innsjøer, elver og kystvann skal ha minst god økologisk og kjemisk tilstand.

2.3.2 Kommuneplaner

Kommuneplan for Arendal

Raet landskapsvernområde er i gjeldende arealplan satt av som eget formål med hensynssone; båndlagt etter naturvernloven. Store deler av arealene som forslag til ny nasjonalpark omfatter er i gjeldende kommuneplan avsatt til LNF på land og sjøarealene er vist som: *bruk og vern av sjø og vassdrag*. Mange av de mindre øyene, holmer og skjær inngår i skjærgårdspark og noen er naturvernområder.

Kommuneplan for Grimstad

Foreslått nasjonalpark vil ikke være i strid med arealformålene eller bestemmelsene i planen. I kommunedelplanen for Grønnstruktur er det vist en sammenhengende kyststi gjennom Grimstad kommune. Deler av kyststien vil ligge innenfor nasjonalparken, og vil kreve dispensasjon fra verneforskriften.

Kommuneplan for Tvedestrand

Størstedelen av skjærgården innenfor verneplanområdet er i kommuneplanen avsatt som LNF-områder der friluftsliv er dominerende, og tilstøtende sjøarealer er avsatt som friluftsområder i sjø og vassdrag og øvrige sjøarealer er avsatt som vannareal for allment friluftsliv. Enkelte mindre områder er båndlagt etter lov om naturvern eller kulturminnevern. Den foreslåtte nasjonalparken vil ikke være i strid med arealformålene eller bestemmelsene i planen.

2.3.3 Reguleringsplaner

Fylkesmannen har vurdert samtlige vedtatte reguleringsplaner som grenser mot høringsforslaget til foreslått nasjonalpark og landskapsvernområdene, totalt 26 planer. Der hvor reguleringsplanen hjemler tiltak som vil være i strid med nasjonalparkformål eller bestemmelser, er grensen foreslått lagt utenfor.

2.3.4 Eksisterende verneområder

Innenfor den foreslåtte nasjonalparken ligger 9 eksisterende verneområder: Raet landskapsvernområde, Hasseltangen landskapsvernområde, Store Torungen naturreservat, Tromlingene naturreservat og fuglefredningsområde, Søm-Ruakerkilen naturreservat, Flatskjæra naturreservat, Halvorsholmen naturreservat, Spærholmene naturreservat og Lille Langebåen naturreservat.

2.3.5 Andre planer og reguleringer

Sikrede friluftslivsområder i skjærgårdsparken i Aust-Agder forvaltes etter fylkeskommunens forvaltningsplan for skjærgårdsparken vedtatt i 2012.

Innenfor foreslått nasjonalpark er det to fredningsområder for hummer. Området ved Flødevigen i Arendal ble beskyttet i 2006, og har siden vist en betydelig økning i hummerbestanden, så vel som bestanden av torsk. I 2012 ble et om lag 3 ganger så stort område vernet i Tvedestrandts ytre skjærgård, i første omgang for en 5-års periode.

3 VIKTIGE ENDRINGER I VERNEPROSESSEN

3.1 Avgrensning

Store deler av landområdene i den foreslåtte nasjonalparken er i dag vernet som landskapsvernområder. Som følge av ulikhetene i restriksjonsnivå mellom verneformene, er veier, helårsboliger, intensivt drevne landbruksområder og en kirkegård holdt utenfor nasjonalparkforslaget. Forslaget innebærer å oppheve vern på enkelte mindre områder, mens for andre områder foreslås videreført som landskapsvernområde.

Det ble meldt oppstart på et areal som dekket sjøområdene ut til 1 nautisk mil utenfor grunnlinjen, om lag 185 km². Ved en inkurie ble det benyttet et kartgrunnlag som la til grunn den gamle grunnlinjen. Dette medførte at det ble meldt oppstart på ca. 35 km² for lite sjøareal. I samråd med Miljødirektoratet ble det bestemt at endringen ikke utløste krav om ny oppstart. Justeringen ble gjort i kartgrunnlaget som ble lagt til grunn for høringen.

Fylkesmannen fikk i april 2014 i oppdrag av Miljødirektoratet å videreføre den delen av det foreslåtte marine verneområdet Transekt Skagerrak som var lokalisert mellom ytre planområdegrense for Raet nasjonalpark og territorialgrensen. Det ble lagt til grunn at arbeidet skulle samordnes med prosessen knyttet til ny nasjonalpark. Fylkesmannen orienterte styringsgruppens medlemmer tidlig i 2015, etter det ble klart at Transekt Skagerrak skulle innlemmes i nasjonalparkforslaget. Verneforslaget Transekt Skagerrak med forslag til restriksjoner ble konsekvensutredet i 2010.

Ved avvik mellom grensene mot land for den foreslåtte nasjonalparken og det foreslåtte marine verneområdet Transekt Skagerak, ble foreslåtte grense for den foreslåtte nasjonalparken lagt til grunn. Endringen medførte at arealet økte fra ca. 220 km² til ca. 607 km². Ettersom det var meldt oppstart på det marine verneområdet Transekt Skagerrak høsten 2009, utløste ikke endringen krav om ny oppstart for nasjonalparkplanen.

Med innlemmingen av Transekt Skagerrak i nasjonalparkplanen fulgte det med forslag om tre referanseområder i sjø hvor ingen fysisk påvirkning på sjøbunnen skulle være tillatt. Forslaget er tatt inn i nasjonalparkforslaget som sone C.

Før Fylkesmannen meldte oppstart på Raet nasjonalpark var det meldt oppstart på områderegeringsplan for Alveberget hyttefelt i Alvekilen i Arendal kommune. I samråd med kommunen ble det gjort grenseendringer i Alvekilen slik at bryggeanleggene blir liggende utenfor den foreslåtte nasjonalparken. Totalt ca. 5,2 dekar ble tatt ut av verneforslaget.

Tromøy kirke har behov for å utvide kirkegården. Områdene kommunen ønsket for utvidelsen, ligger dels i dagens Raet landskapsvernområde og dels utenfor. Kommunens ønske er etterkommet og netto arealendring er en reduksjon av vernet areal på ca. 8,6 dekar.

Fylkesmannen har justert grensen i Tromlingesund slik at Vaholmen, som er bebygd og har anlegg for levendelagring av fisk tett opptil, ikke blir en del av den foreslåtte nasjonalparken.

Verneplanforslaget som har vært på høring, omfattet også Hove landskapsvernområde på ca. 0,1 km² på Tromøya i Arendal kommune. Arealet ligger omsluttet av den foreslåtte Raet nasjonalpark. Innenfor dette foreslåtte landskapsvernområdet er det i dag en campingplass, bilvei og to litt større parkeringsplasser. Klima- og miljødepartementet mener disse inngrepene ikke er forenlig med vern i medhold av naturmangfoldloven. Departementet anbefaler derfor å ta dette området ut av verneforslaget. Deler av strandsonen som var foreslått vernet som en del av Hove landskapsvernområde, anbefales innlemmet i nasjonalparken. Departementet legger til grunn at naturverdier i dette området som nå ikke vil bli omfattet av vern etter naturmangfoldloven, blir ivaretatt gjennom kommunens forvaltning etter plan- og bygningsloven.

Departementet anbefaler også en mindre grenseendring i Søm landskapsvernområde, slik at hovedveien og enkelte bygninger nord for den tas ut av verneforslaget. Samtidig er et mindre jorde tatt ut av den foreslåtte nasjonalparken og lagt inn i det foreslåtte Søm landskapsvernområde.

3.2 Forskriftene

Mange av forskriftens punkter utdypes med retningslinjer i forvaltningsplanen, slik at forvaltningen skal bli mest mulig forutsigbar og effektiv.

I deler av nasjonalparken er det foreslått å legge ut soner med spisset formål:

- i sone A er formålet særlig rettet mot hensyn til sjøfuglene og deres hekkeplasser.
- i sone B er formålet særlig rettet mot sårbare naturtyper og arter.
- i sone C er formålet å ta vare på områder med særskilt vitenskapelig betydning som referanseområder i sjø.

Arendal kommune har ønsket å ha søknadsplikt for færre typer tiltak. Fylkesmannen har derfor anbefalt å endre forskriften på enkelte av punktene, jf nærmere konkretisering i kapittel 7.6.

På bakgrunn av innspill i oppstartfasen ble formålsbestemmelsen omgjort fra en generell omtale av verneverdiene, til også å inkludere de marine verneverdiene. Formålet med soneringen ble også endret for sone C fra å gjelde friluftshensyn til å gjelde ivaretagelse av områder med særskilt vitenskapelig betydning som referanseområde i sjø. Bakgrunnen for endringen var at sonering skal foretas på grunnlag av ulikheter i restriksjonsnivå innen verneområdet, ikke på grunn av ønsket bruk.

Bestemmelsen om regulering i bestanden av arter som kan forstyrre den naturlige balansen ble tatt ut. Uttak av stedegne arter skal ikke foregå utover gjeldende lovverk for jakt, fangst og fiske.

Miljødirektoratet foreslår også at eksisterende jakt- og teltreguleringer i dagens naturreservater videreføres gjennom bestemmelser i de enkelte sonene (A og B). Dette fører til at den delen av Tromlingene som i dag er naturreservat tas inn som en del av sone A, men uten ferdselsforbud.

Forbudet mot vannscooter ble tatt ut etter en vurdering av at temaet var ivare tatt i den nasjonale forskriften om bruk av vannscooter (jf. Forskrift om bruk av vannscooter og lignende, FOR-2013-06-21-701 § 4).

I tillegg er det gjort flere mindre vesentlige endringer, som språklige- og forskriftstekniske justeringer.

Miljødirektoratet har også foretatt noen mindre justeringer av forskriftene for Søm landskapsvernområde, for å harmonisere med andre landskapsvernområder. I all hovedsak dreier dette seg om tekniske justeringer uten at meningsinnholdet endres. Det bemerkes likevel at direktoratet foreslår at forbudet mot bruksendring av eksisterende bygninger fjernes, da dette er noe som ikke kan reguleres innenfor naturmangfoldlovens rammer for landskapsvern. Det vises for øvrig til kapittel 7.6.

Departementet legger til grunn at i spesielle tilfeller hvor det er behov for å sette inn tiltak etter lov av 19. desember 2003 nr. 124 om matproduksjon og mattrygghet mv. (matloven) vil dette kunne dispenseres for etter de generelle dispensasjonsbestemmelsene i verneforskriften. En eventuell dispensasjon skal iverksettes uten opphold i henhold til de tiltak loven krever.

4 OPPHEVING AV TIDLIGERE VERNEDE OMRÅDER

Verneforslagene omfatter 9 eksisterende verneområder:

1. Forskrift 28. mars 1980 nr. 32 om fredning for Lille Langebåen naturreservat, Tvedestrand kommune, Aust-Agder.
2. Forskrift 28. mars 1980 nr. 40 om fredning for Flatskjæra naturreservat, Moland kommune, Aust-Agder.
3. Forskrift 28. mars 1980 nr. 42 om fredning for Store Torungen naturreservat, Hisøy kommune, Aust-Agder.
4. Forskrift 28. mars 1980 nr. 43 om fredning for Indre Halvorsholmen naturreservat, Hisøy kommune, Aust-Agder.
5. Forskrift 28. mars 1980 nr. 51 om fredning av Spærholmene naturreservat, Grimstad kommune, Aust-Agder
6. Forskrift 7. mai 1982 nr. 809 om fredning for Tromlingene naturreservat med tilliggende fuglelivsfredning i Tromøy kommune, Aust-Agder
7. Forskrift 15. desember 2000 nr. 1462 om vern av Raet landskapsvernområde med plante- og fuglelivsfredning, Arendal kommune, Aust-Agder.
8. Forskrift 22. september 2006 nr. 1094 om vern av Hasseltangen landskapsvernområde, Grimstad og Arendal kommuner, Aust-Agder.
9. Forskrift 22. september 2006 nr. 1095 om fredning av Søm-Ruakerkilen naturreservat, Grimstad kommune, Aust-Agder.

Oppheving av disse vedtakene skjer gjennom foreliggende kongelig resolusjon, jf. vedlegg 1.

5 FORVALTNING, ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER

Fylkesmannen anbefaler at et eget nasjonalparkstyre skal ha et samlet forvaltningsansvar for Raet nasjonalpark og Søm landskapsvernområde. Fylkesmannen mener nasjonalparkstyret bør ha minimum åtte representanter - to representanter fra hver av de tre kommunene og to representanter fra Aust-Agder fylkeskommune. Fylkesmannen er kjent med at Klima- og miljødepartementet har gitt Miljødirektoratet i oppdrag å forberede og gjennomføre forsøk med grunneierrepresentasjon i styret eller styrene for de kommende nasjonalparkene Jomfruland og Raet. Fylkesmannen anbefaler at styret utvides i forsøksperioden.

Miljødirektoratet støtter Fylkesmannens anbefaling om at det opprettes et eget nasjonalparkstyre for Raet nasjonalpark, men med representasjon som i andre tilsvarende nasjonalparkstyret med en representant fra hver av de berørte kommunene samt en representant fra fylkeskommunen. Direktoratet viser forøvrig til brev fra Klima- og miljødepartementet av 31. mars 2016, der direktoratet bes om å forberede og gjennomføre forsøk med grunneierrepresentasjon i nasjonalparkstyret eller nasjonalparkstyrene i de kommende nasjonalparkene Jomfruland og Raet. Direktoratet vil komme tilbake til dette etter opprettelsen av de to

nasjonalparkene.

Klima- og miljødepartementet anbefaler å delegere forvaltningsmyndigheten for den foreslåtte nasjonalparken til et nasjonalparkstyre. Inntil nasjonalparkstyret er etablert og konstituert skal Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder være forvaltningsmyndighet. Nasjonalparkstyrets sekretariatsfunksjon legges til en statlig ansatt nasjonalparkforvalter. Inntil nasjonalparkforvalter er ansatt, skal Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder ivareta denne funksjonen.

Departementet viser til at det foreligger et utkast til forvaltningsplan som vil slutføres snarest mulig etter vernevedtaket. Departementet understreker at forvaltningsplanen er avgjørende for hvordan området vil bli forvaltet innenfor rammen av naturmangfoldloven og verneforskriften. Ferdigstilling av forvaltningsplanen blir derfor en viktig oppgave for det kommende nasjonalparkstyret. Forvaltningsplanen skal godkjennes av Miljødirektoratet. Det forutsettes at alle berørte parter medvirker i prosessen. Vedrørende ressurser til forvaltning av verneområdet, viser departementet til at dette skjer innenfor gjeldende budsjettammer.

Utgifter til erstatninger og gjennomføring av erstatningsprosessen samt merking og oppsetting av skilt dekkes innenfor bevilgningen og tilsagnsfullmakten under kapittel 1420 post 33. Den årlige budsjettmessige oppfølgingen av utarbeiding av forvaltningsplan og etablering av oppsyn og skjøtsel vil være avhengig av den økonomiske utviklingen og budsjettsituasjonen.

6 HØRING AV VERNEFORSLAGET

Verneforslaget ble sendt til grunneierne av 96 eiendommer i Grimstad kommune, 559 eiendommer i Arendal kommune og 114 eiendommer i Tvedestrand kommune. I tillegg til grunneiere, rettighetshavere, kommunen, fylkeskommunen og andre regionale instanser har følgende organisasjoner og instanser hatt verneforslaget på høring:

Forum for natur og friluftsliv Agder, NIVA (Sørlandsavdelingen), Norges Jeger- og fiskerforening (Aust-Agder), Norges bondelag (Agderkontoret), Aust-Agder Bonde- og Småbrukarlag, Norsk Zoologisk forening (Sørlandsavdelingen) Norsk Ornitologisk forening (avdeling Aust-Agder), Agder Soppforening, Naturvernforbundet i Aust-Agder, Agder naturmuseum og Botanisk Hage, Kystverket sørøst, Aust-Agder kulturhistoriske senter, Aust-Agder turistforening, Agder Historielag, Statens vegvesen (Region Sør), Agder energi, Bråvikkilen Vel, Botaskogen velforening, Revesand velforening, Sandum og omegn velforening, Fevikverven Båtforening BA, Søm Båtforening, Nedenes Båtforening, Stiftelsen lille Gjessøya, Tvedestrand og Risør Fiskerlag, Tverdalsøy Velforening, Arendal Jeger- og fiskerforening, Grimstad Jeger- og fiskerforening, Tvedestrand Jeger- og fiskerforening. Arbeids- og sosialdepartementet, AVINOR AS, Biologisk institutt, Den Norske Turistforening, Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard, Fakultetet for naturvitenskap og teknologi, Fiskeri- og Havbruksnæringens Landsforening, Danmarks Fiskeriforening danske fiskeres producent organisasjon, Sveriges Fiskares Riksförbund, Forsvarsbygg, Friluftslivets fellesorganisasjon, Friluftsrådene

Landsforbund, Fylkesmannen i Vest-Agder, Fylkesmannen i Telemark, Havforskningsinstituttet, Jernbaneverket, Kjemisk Forbund, Kommunal- og moderniseringsdepartementet, Kommunenes sentralforbund, Luftfartstilsynet, Natur og Ungdom, NHO Reiseliv, Norges Bondelag, Norges Fiskarlag, Norges Jeger- og Fiskerforbund, Norges Fjellstyresamband, Norges Geologiske Undersøkelser, Norges handikapforbund, Norges Luftsportforbund, Norges Miljøvernforbund, Norges Naturvernforbund, Norges Orienteringsforbund, Norges Skogeierforbund, Norges vassdrags- og energidirektorat, Norsk Biologforening, Norsk Bergindustri, Norsk Bonde- og Småbrukarlag, Norsk Botanisk Forening, Norsk Industri, Norsk institutt for naturforskning, Norsk institutt for skog og landskap, Norsk Organisasjon for Terrengsykling, Norsk Orkideforening, Norsk Ornitologisk Forening, Norsk Sau og Geit, Norskog, Norsk Zoologisk Forening, NSB hovedadministrasjonen, NTNU, Fakultetet for naturvitenskap og teknologi, NTNU, Ringve botaniske have, NTNU, Vitenskapsmuseet, Riksantikvaren, SABIMA, Statens landbruksforvaltning, Statens Kartverk, Statkraft SF, Statnett SF, Stedsnavntjenesten for Østlandet og Agderfylkene v/Språkrådet, Statskog SF, Universitetet for miljø- og biovitenskap, Universitetet i Bergen, Universitetet i Tromsø, Universitetets naturhistoriske museer og botanisk hage, Vegdirektoratet, Villreinrådet i Norge, WWF – Norge og Miljødirektoratet.

Fylkesmannen mottok 100 uttalelser.

Grimstad kommune og Tvedestrand kommune er positive til verneforslaget.

Arendal kommune og Aust-Agder fylkeskommune er positive til verneforslaget på angitte vilkår.

Etter at verneforslaget var oversendt fra Miljødirektoratet til Klima- og miljødepartementet har det kommet innspill fra eier av eiendom gnr. 57, bnr. 4 i Grimstad kommune som ber om at det ikke blir etablert nasjonalpark på hans eiendom, men at den fortsatt skal være underlagt landskapsvern.

Klima- og miljødepartementet viser til at deler av eiendommen bl.a. den delen som er bebygd vil ligge innenfor Søm landskapsvernområde, mens neset Gokast vil ligge innenfor Raet nasjonalpark. Departementet har ikke funnet grunnlag for å justere grensene på denne eiendommen.

7 MERKNADER TIL VERNEFORSLAGET

7.1 Generelle merknader

Fire privatpersoner er negative til opprettelsen av nasjonalpark. Det vises bl.a. til at området har tilstrekkelig beskyttelse i dag gjennom plan- og bygningsloven. En nasjonalpark vil innebære unødvendig sterke restriksjoner på grunneiernes rett til å utvikle eiendommene sine og blir kostbart og byråkratisk.

Aust-Agder fylkeskommune ønsker at universell utforming beskrives nærmere i verneforslaget, og at tilgjengelighet for alle blir lagt til grunn for samtlige tiltak rettet mot allmennheten i nasjonalparken.

Norges Vassdrags- og Energidirektorat kan ikke se at den foreslåtte nasjonalparken og landskapsvernområdene vil ha konsekvenser for vassdrag eller realistisk utnyttbare energiressurser (vindressurser).

Fylkesmannen mener at områdene har verdi som nasjonalpark. Fylkesmannen deler fylkeskommunes vurdering om at det så langt det er mulig uten å gå på bekostning av verneverdiene, bør flest mulig av prinsippene om universell utforming forsøkes oppnådd. Fylkesmannen legger til grunn at omfattende fysiske tiltak for å tilrettelegge for universell utforming må legges utenfor nasjonalparken, kanskje særlig ved de viktigste innfallsportene.

Miljødirektoratet støtter Fylkesmannens vurderinger. Når det gjelder tilrettelegging vil direktoratet understreker at omfattende tilretteleggings-tiltak må legges til områder utenfor nasjonalparken.

Klima- og miljødepartementet slutter seg til Miljødirektoratet.

7.2 Navn på nasjonalparken

Språkrådet mener at Raet nasjonalpark ikke er egenartet nok, da raet, som er bakgrunnen for navnet, strekker seg over store deler av Sør-Norge. Forsvarsbygg, SABIMA, Kystleirskolen Risøya, Risøy folkehøyskole og en privatperson har foreslått andre navn til nasjonalparken. Dette er Vestre Skagerrak nasjonalpark, Skagerrak nasjonalpark, Sørlandskysten nasjonalpark og Båen nasjonalpark.

Fylkesmannen viser til at Raet landskapsvernområde har gjort at Raet er blitt et innarbeidet navn lokalt, kanskje særlig i Arendal. Fylkesmannen mener navnet «Raet» er en beskrivende fellesnevner for området, verneverdiene og de tre kommunene, og vil tilrå dette navnet.

Miljødirektoratet støtter Fylkesmannens vurdering.

Klima- og miljødepartementet slutter seg til Miljødirektoratet.

7.3 Saksgang og prosess

Norges Fiskerlag uttrykker tilfredshet med prosessen, men ønsket seg en plass i prosjektgruppa og viser til at lokal fisker er representert i prosjektgruppen for Jomfruland nasjonalpark. Fiskerlaget fremmer også merknader til konsekvensutredningen og omtalen av konsekvenser av trålfiske på bløtbunnsområder og ålegrasenger, samt at fritidsfisket blir underestimert.

Fylkesmannen viser til at en valgte å ha kun representanter for forvaltningen i prosjektgruppa for Raet nasjonalpark. Dette ble valgt av hensyn til fremdriften og for å kunne drøfte saker unntatt offentlighet. De ulike interessene er representert gjennom referansegruppene, som har spilt inn til prosjektgruppen. I tillegg har Fylkesmannen hatt egne møter med sektorinteressene, bl.a. med Fiskerlaget Sør, Dypvåg fiskerlag (Tvedestrand), Arendal fiskerlag og Grimstad fiskerlag. Fiskeridirektoratet

region Sør har møtt i prosjektgruppen. Direktoratet har også hatt ett fast medlem i styringsgruppen for Raet og Jomfruland nasjonalpark. Fylkesmannens vurdering er at fiskeriinteressene er godt ivaretatt gjennom hele prosessen. Fylkesmannen deler Norges Fiskarlags vurderinger av konsekvensutredningen.

Miljødirektoratet støtter Fylkesmannens vurderinger knyttet til organiseringen av prosjektgruppen.

Klima- og miljødepartementet slutter seg til Miljødirektoratet.

7.4 Valg av verneform

En sammenslutning av grunneiere på Bjelland – Botstangen og Alvekilen på Tromøya mener videreføring av landskapsvernet er mer gunstig for verneinteressene, bl.a. for sommerfuglforekomstene, fordi en nasjonalpark kan føre til flere besøkende og økt slitasje. En annen grunneier viser til at 88 % av landarealet innenfor nasjonalparken er i privat eie, og at området ut fra det ikke kan gis status som nasjonalpark uten grunneiere representert i styret.

Fylkesmannen mener en god besøksstrategi i forvaltningsplanen vil kunne oppveie ulempene økt ferdsel og aktivitet i området kan medføre. Sommerfugl- forekomstene i området er godt kjent, og Fylkesmannen mener at økt kunnskap og større bevissthet blant publikum om f.eks. sommerfuglfaunaen på Tromøya, vil kunne virke positivt for dennes utvikling. Til uttalelsen om arealer i privat eie, viser Fylkesmannen til oppdraget fra daværende Miljøverndepartementet (nå Klima- og miljødepartementet) og kommunenes ønske om opprettelse av nasjonalpark i områdene. Styret vil bestå av lokale folkevalgte representanter.

Miljødirektoratet bemerker at ønsket om nasjonalpark har kommet fra lokalt hold, og viser for øvrig til Fylkesmannens merknader.

Klima- og miljødepartementet slutter seg til Miljødirektoratet.

Departementet vil understreke at i naturmangfoldloven er det ikke noe krav om at arealet i en nasjonalpark må være eid av det offentlige. Når det gjelder representasjon i det kommende nasjonalparkstyret viser departementet til kapittel 5.

7.5 Merknader til avgrensning

7.5.1 Grimstad kommune

Fra grunneiere er det pekt på at det foreligger privatrettslige rettigheter knyttet til bruken av et område kalt «Storjoda». I høringsforslaget inngikk området i sone B på Gokast. Det opplyses at rettighetene knytter seg til bålbrenning, telting og friluftaktivitet, og vil delvis være i konflikt med bestemmelsene for sone B. Det vises også til at det gjennom reguleringsplan for Fevikkilen øst har tillatelse til oppføring av inntil 10 båt plasser i Moviga i Grimstad kommune.

Fylkesmannen har vurdert verdien av den aktuelle delen av den foreslåtte sone B på Gokast, og har kommet til at denne delen er av mindre verdi enn resten av sonen. Fylkesmannen tilrår derfor at grensen for sone B på Gokast justeres slik at innspillet imøtekommes.

Fylkesmannen viser til at grensen for den foreslåtte nasjonalparken følger land ved område L4 i reguleringsplanen, som hjemmelen for de 10 båt plassene knyttes til i Moviga. Fylkesmannen tilrår å flytte grensen ut fra land slik at det blir rom for å etablere brygger langs land ved område L4 i tråd med gjeldende reguleringsplan.

Fylkesmannen har videre funnet en feil i grensedragningen ved Kvennebekken i Grimstad kommune. I høringsforslaget er deler av tre veier, samt deler av to boligtomter, inkludert deler av bygningsmassen, innenfor den foreslåtte nasjonalparken. Fylkesmannen justerer grensen slik at denne følger sørsiden av veien ved Kvennebekken og videre langs eksisterende grense for Hasseltangen landskapsvernområde.

Miljødirektoratet støtter Fylkesmannens vurdering.

Klima- og miljødepartementet slutter seg til Miljødirektoratet.

7.5.2 Arendal kommune

Flere grunneiere fremmet merknader om grensejustering ved eksisterende eller regulerte, ikke-realiserte bryggeanlegg som lå innenfor Fylkesmannens foreslåtte nasjonalparkgrense. Enkelte grunneiere av fritidseiendommer ba om grenseendring for å unngå søknadsplikt ved gjennomføring av tiltak på eiendommen. To grunneiere fremmet ønske om grenseendring med den begrunnelse at arealene var i strid med Fylkesmannens prinsipper for grensedragningen. Enkelte grunneiere fremmet også krav om grenseendring med bakgrunn i dispensasjoner. Et par grunneiere av fritidseiendommer ønsket grenseendring for å ta ut arealer på land. Flere grunneiere mener fulldyrket areal tas ut av den foreslåtte nasjonalparken.

Flere grunneiere, Alve Vel, SABIMA og Naturvernforbundet i Arendal ber om at grensen i Alvekilen følger kystkonturen og ikke slik at det kan åpnes opp for nye private bryggeanlegg.

Arendal kommune og Arendal havn ba i høringen om justering av grensen på Merdø for å kunne utvide området for den offentlige brygga på Gravene. Arendal kommune har bedt om at også kanalen og demningen holdes utenfor nasjonalparken. Arendal kommune og referansegruppe Landbruk viser til at det ligger et pumpehus og en vei innenfor grensen for den foreslåtte nasjonalparken. Arendal kommune, flere grunneiere og privatpersoner ønsker at nasjonalparkgrensen legges til midtlinjen mellom Tromøy og Tromlingene; enten «i størst mulig grad følge grensen for Raet landskapsvernområde», alternativt at den legges minimum 30 meter ut fra Tromøy for å sikre en buffer til nasjonalparken slik at det kan etableres brygger og kaier. Arendal kommune ber om at alle påbegynte planer skal hensyntas i forslaget til nasjonalpark. Fylkesutvalget sluttet seg til Arendal kommunes ønske om grenseendring.

Hove drifts- og utviklingsselskap og Arendal herregård AS har anmodet om at flytebryggene som ligger ut fra stranda øst for eiendommen «Strandstua» på Hove får bestå, og eventuelt kan utvides ved behov.

Fiskeridirektoratet region Sør påpekte i sin reviderte uttalelse at Havforskningsinstituttets stasjon på Flødevigen har en akvakulturtillatelse.

Fylkesmannen har foretatt grenseendringer i tråd med innspillene i de fleste tilfellene, da dette var i tråd med Fylkesmannens prinsipper for grensedragningen. I et område har Fylkesmannen foreslått ingen endring,

ettersom foreslåtte tiltak vil kunne realiseres innenfor nasjonalparken. Fylkesmannen har vist til eksisterende vernestatus, og at den foreslåtte nasjonalparken i liten grad vil innebære noen endring, og har tilrådd ingen endring. Fylkesmannen har tatt til følge innspillet fra en grunneier ved det statlig sikrede friluftsområdet i Hovekilen, men avviste ønsket fra den andre grunneieren om å anse en holme for fastland med bakgrunn i områdets status i det nasjonale kartgrunnlaget. Et par av innspillene gjelder foreldede tillatelser, og Fylkesmannen har ikke foretatt noen grenseendring i disse tilfellene. Fylkesmannen tilrår en justert avgrensning som sikrer at arealene med høyest kvalitet kommer innenfor nasjonalparken i begge tilfellene. Fulldyrka areal er grenset ut av nasjonalparken.

Alvekilen er et sentralt element i Transekt Skagerrak og Fylkesmannen har vektlagt Alvekilens unike karakterer og tilrår at denne inkluderes i nasjonalparken, men edelløvskogen holdes utenfor.

Fylkesmannen har foretatt en grenseendring på Merdø for å legge til rette for utvidelse av eksisterende offentlig brygge. For flytebryggeanlegget i Hovekilen til Hove drifts- og utviklingsselskap og Arendal herregård, fraråder Fylkesmannen utvidelse, da anlegget ligger på en ålegraseng av nasjonal verdi.

Fylkesmannen har tilrådd å gjøre grensejusteringer slik at pumpestasjon, demning og kanaler, legges utenfor nasjonalparken. I Tromlingesund imøtekommer Fylkesmannen langt på vei kommunens forslag til grense, men foreslår mindre justeringer for i størst mulig grad å inkludere de mest verdifulle natur- og landskapselementene. Fylkesmannen tilrår en grenseendring i sjø utenfor forskningsstasjonen i Flødevigen. Dette vil sikre at forskningsstasjonen også i fremtiden kan benytte akvakulturtillatelsen i forskningsøyemed.

Miljødirektoratet støtter i all hovedsak Fylkesmannens vurderinger og forslag til justeringer av grensen for den foreslåtte nasjonalparken. Når det gjelder Alvekilen vil Miljødirektoratet bemerke at landområdene innerst i Alvekilen har nasjonale naturverdier. Ut fra hensynet til biologisk mangfold ville det vært en styrke for nasjonalparken om disse arealene ble vernet. Direktoratet finner likevel å kunne støtte avgrensningen foreslått av Fylkesmannen, og har i denne sammenheng lagt vekt på ønskene fra lokalt hold.

Klima- og miljødepartementet slutter seg til Miljødirektoratet.

7.5.3 Tvedestrand kommune

Tvedestrand kommune, Risøy folkehøyskole og Kystleirskolen Risøya ønsker at bryggeanlegget og sjøboden kalt «Hangaren» holdes utenfor nasjonalparken.

Kommunen ba om at grensen ble flyttet ut i sundet mellom Risøya og Risholmene fra Rota til Risørs grense.

Fylkesmannen deler folkehøyskolens og kystleirskolens vurdering om at det er gjort en feil i grensedragningen, og foreslår å justere grensen slik at disse inngrepene holdes utenfor. Det er avklart med Tvedestrand kommune at en grensejustering som foreslått av Risøy folkehøyskole og Kystleirskolen Risøya, er tilfredsstillende.

Miljødirektoratet støtter Fylkesmannens vurdering.

Klima – og miljødepartementet slutter seg til Miljødirektoratet.

7.6 Merknader til forskriften

Generelt åpner verneforskriftene for at flere pågående aktiviteter kan videreføres, men det tillates ikke vesentlige inngrep i områdene.

7.6.1 Verneformål, § 1

Aust-Agder fylkeskommune foreslår å endre avsnitt to i formålsparagrafen slik at den blir lydende: «*Allmennheten skal gis anledning til opplevelse av naturen gjennom utøvelse av naturvennlig og enkelt friluftsliv. Tilrettelegging for allmennheten skal utføres etter prinsipper om tilgjengelighet for alle.*» Fylkeskommunen begrunner dette med at deler av den foreslåtte nasjonalparken er intensivt brukt for friluftsliv i dag, og har allerede en stor grad av tilrettelegging. Ved en økt tilrettelegging av områdene er det viktig at prinsippene om tilgjengelighet for alle blir lagt til grunn.

Fylkesmannen viser til drøftingen under kapittel 3.2. Den foreslåtte endringen er ikke forenelig med nasjonalpark, da den vil kunne åpne opp for store tekniske inngrep. Fylkesmannen understreker imidlertid at universell utforming og prinsippene om tilgjengelighet for alle blir en viktig å ivareta for tiltak som blir hjemlet i forvaltningsplanen, f.eks. tilrettelegging for friluftsliv, adkomstbrygger mv.

Miljødirektoratet støtter Fylkesmannens vurdering, og understreker at rammene for formålsbestemmelsen må være naturmangfoldlovens bestemmelser.

Klima- og miljødepartementet slutter seg til Miljødirektoratet.

7.6.2 Vernebestemmelser

Landskapet, § 3.

En privatperson mener det bør åpnes for sameksistens mellom nasjonalpark og bærekraftig akvakultur. Det bør opprettes en næringssone utenfor østre Tromøya.

Grunneierne peker på behovet for vedlikeholdsmudring og at de som driver med reiselivsnæring ønsker å kunne etablere bryggeanlegg for hyttefeltene. Dette gjelder flere steder på Tromøya i Arendal.

Tvedestrand kommune ber om at «uttak av skjellsand» inkluderes i opplistingen av tiltak som området er vernet mot i nasjonalparkforskriften, bl.a. fordi det er skjellsandforekomster innenfor den foreslåtte nasjonalparken i Tvedestrand kommune som det ikke bør gjøres inngrep i.

Arendal kommune ber om at bebyggelse som blir liggende i nasjonalparken må få mulighet til å utvikle seg i takt med samfunnsutviklingen. Kommunen foreslår å ta inn flere bestemmelser vedrørende moringer i verneforskriften pga. økende problem med at det legges ut moringer for båtfeste. Kommune anbefaler videre at ombygging og oppsetting av gjerder og etterfylling av sand på eksisterende offentlige sandstrender kan gjennomføres uten søknad, dvs. at vernet ikke er til hinder for

gjennomføring av disse tiltakene. Kommunen ønsker også å ha åpning for nye private brygger.

Referansegruppe landbruk, flere grunneiere, bl.a. Skare fellesskab og Alve grunneierlag, viser til tinglyste rettigheter til opplagsplasser for båter, båtplasser, grøfting og gjerdning. Det forventes at rettighetene blir videreført. Enkelte forventer erstatning ved bortfall.

Norges Jeger- og fiskerforbund og FNF Agder er kritiske til unntakshjemmelen for akvakultur, og ber om at den tas ut.

Arendal seilforening ønsker å kunne legge ut markeringsbøyer til trening og regatta.

Flosta motorbåtforening ber om at vedlikehold av Møkkalasset kan opprettholdes.

Aust-Agder fylkeskommune foreslår at vernet ikke er til hinder for gjennomføring av tiltak som *bygging av nye konstruksjoner og installasjoner, oppsetting av nye skilt og merking av stier, for å legge til rette for friluftsliv i tråd med forvaltningsplanen*. Da vil tilretteleggingstiltak for friluftsliv kunne gjennomføres uten behov for dispensasjonssøknad når tiltakene er i tråd med forvaltningsplanen.

Fiskeridirektoratet viser til at akvakultur ikke er en tradisjonell aktivitet i området, slik som fiskeri. Fiskere på Sørlandskysten oppbevarer fisk, for eksempel torsk levende frem til salg. I henhold til akvakulturloven er dette en aktivitet som krever tillatelse. Det vil være behov for installasjoner som er synlige på overflaten. Tilsvarende gjelder for levendelagring av leppefisk, mens det for eventuell tare dyrking også vil være behov for minimum en enkel markeringsbøye. Andre arter kan aktualisere tilsvarende problemstillinger i framtiden. Fiskeridirektoratet mener det er usikkert om noen form for akvakultur kan foregå innenfor de reglene som er foreslått, f.eks. skjell og tare dyrking ut fra forbudet mot synlige anlegg over sjøoverflaten. Direktoratet er redd for at bestemmelsen vil kunne stoppe slik aktivitet, og advarer mot en så streng tilnærming.

Fiskeridirektoratet viser videre til at stillehavsøsters er en fremmed art som finnes innenfor den foreslåtte nasjonalparken. Fjerning av østers ved å legge til rette for kommersiell høsting er aktuelt. Lovlig omsetning av skjell er avhengig av at de høstes i vann som er klarert av hensyn til mattrygghet. Å oppbevare høstede østers på slike lokaliteter til de er sikre, er en måte å legge til rette for kommersiell høsting som en strategi for å holde arten nede også i nasjonalparkene. Oppbevaring krever tillatelse etter akvakulturloven, og mest sannsynlig synlige installasjoner på overflaten i en eller annen form. Direktoratet mener det må legges til rette for å kunne gi tillatelser til slik virksomhet innenfor nasjonalparken. Det må også tas høyde for at det kan brukes redskaper til å høste østersen som kan påvirke bunnen der den forekommer.

Direktoratet for Mineralforvaltning ber om en tilføyelse i tillatelsesbestemmelsen: *Tiltak i forbindelse med sikring av eventuelle gamle gruveåpninger*.

Fylkesmannen presiserer at unntakshjemmelen for akvakultur er snever, og åpner ikke opp for fiskeoppdrett slik vi kjenner det i dag.

Unntakshjemmelen åpner ikke for akvakultur som kan påvirke villaks eller ørretbestander negativt. Det er knapt noen kjente oppdrettsformer som er aktuelle i området i dag. Det er vanskelig å peke på hva slags akvakultur som kan være aktuell og samtidig er innenfor vernebestemmelsen. Dette vil måtte vurderes konkret mot vernebestemmelsene ved en eventuell søknad om etablering av akvakultur innenfor verneområdet.

Når det gjelder skjellsandforekomstene i Tvedestrand, deler Fylkesmannen Tvedestrand kommunes vurdering. Fylkesmannen tilrår å føye til «uttak av skjellsand» til opplistingen i § 3 annet ledd.

Fylkesmannen viser til at av bebyggelse som ligger innenfor nasjonalparken, ligger over 90 prosent av bygningsmassen innenfor dagens landskapsvernområder. Fylkesmannen viser til at det i forskriften er åpnet opp for å kunne søke om bl.a. vann- og avløpsanlegg og fremføring av el-kabler. Da flesteparten av disse fritidsboligene i tillegg ligger i 100-metersbeltet fra sjøen, er handlingsrommet også begrenset av byggeforbudet etter plan- og bygningslovens § 1-8. Fylkesmannens vurdering er at utvikling av privat eiendom i området må forvaltes strengt for å sikre at området også for fremtidens generasjoner fremstår som det attraktive naturområdet det gjør i dag.

Fylkesmannen viser til omtalen av grenseendringene for Tromlingesund og Alveberget (i Alvekilen). For øvrig kan nasjonalparkforskriftens spesifiserte tillatelseshjemmel, jf. § 3 fjerde ledd pkt. d) gi rom for bedre utnyttelse av eksisterende bryggeanlegg.

Angående innspillet fra bl.a. Referansegruppe landbruk, viser Fylkesmannen til forskriftens bestemmelse om hva den ikke er til hinder for, jf. § 3 tredje ledd pkt. f) og g), samt forskriftens tillatelsesbestemmelser, jf. § 3 fjerde ledd. Fylkesmannen anser disse innspillene ivaretatt i høringsforslaget, enten direkte i forskriften eller at det skal avklares nærmere gjennom forvaltningsplanen. Nye bryggeanlegg kan ikke anlegges innenfor nasjonalparken, mens akterfeste av båt er tillatt. Planlagte bryggeanlegg er lagt utenfor nasjonalparkgrensen, jf. kapittel 7.5. Eksisterende vanningsanlegg fra Botnetjenn og Gruveholmen kan benyttes og vedlikeholdes.

Fylkesmannen viser til forskriften som gir hjemmel for markeringsbøyer ved regatta, forutsatt behandlet i forvaltningsplanen. Fylkesmannen er kun kjent med at det er Arendal seilforening som har dette behovet innenfor den foreslåtte nasjonalparken. Fylkesmannen mener det bør være åpning for midlertidige markeringsbøyer også for trening. Omfanget og varighet må utdypes i forvaltningsplanen. Fylkesmannen foreslår et nytt punkt under bestemmelsene som omhandler hva som er direkte tillatt, jf. § 3, tredje ledd pkt. h), «*midlertidige markeringsbøyer for seilspport i tråd med forvaltningsplan.*»

Fylkesmannen antar at innspillet om Møkkalasset vedrører den nedlagte fyrstasjonen. Det vises til forskriftens bestemmelser om hva som er direkte tillatt, jf. § 3 tredje ledd pkt. c) som hjemler unntak for drift, tilsyn og vedlikehold av fyr, fyrlykter og sjømerker. Ettersom fyret er nedlagt, vil eventuelle tiltak ut over alminnelig vedlikehold av eksisterende anlegg, måtte søkes etter de spesifiserte tillatelseshjemlene i § 3 fjerde ledd.

Fylkesmannen har kommet til enighet med Arendal kommune om at det ikke er behov for bestemmelser om moringer. Forskriftens bestemmelser om hva som er direkte tillatt, jf. § 3 tredje ledd pkt. e) gir hjemmel for akterfeste ved egen brygge, mens forskriftens tillatelsesbestemmelser jf. § 3 fjerde ledd pkt. k) gir hjemmel for nye fortøyningsbolter. Nye brygger er det imidlertid ikke adgang til, kun ved samling i fellesanlegg, jf. tillatelsesbestemmelsene § 3 fjerde ledd pkt. d). Bestemmelsene Arendal kommune ber om ut over disse, oppfatter Fylkesmannen som kommunens ansvar gjennom havne- og farvannslovens § 27 om søknadsplikt for fortøyning og ikke naturlig å regulere i en nasjonalparkforskrift.

Tiltak som mudring tilrår Fylkesmannen blir omfattet av søknadsplikt med nærmere beskrivelse i forvaltningsplanen.

Oppsetting av gjerder er et landskapsinngrep og i nasjonalparker skal slike tiltak være gjenstand for en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle. Det er også ønskelig å styre beiting unna naturtyper som er sårbare for dette. Det må kunne settes vilkår for tillatelse etter en konkret vurdering, herunder vilkår om utforming og plassering av gjerder for å sikre allmennhetens ferdsel. Vedrørende etterfylling av sand på eksisterende offentlige sandstrender så er dette tilføring av masser som må være gjenstand for konkrete vurderinger i hvert enkelt tilfelle. I disse tilfellene er det bl.a. relevant å vurdere typen masser som kan tilføres, tidspunkt og mengde, samt hvem som skal utføre tiltaket. Fylkesmannen tilrår å ikke ta merknadene fra Arendal kommune til følge.

Fylkeskommunens forslag vil forutsette en svært detaljert forvaltningsplan for å kunne gjennomføre tilretteleggingstiltak uten at tiltaket blir nærmere beskrevet i en søknad. Mange tiltak som er i tråd med forvaltningsplanen vil også kunne delegeres fra nasjonalparkstyret til forvalteren. Fylkesmannen tilrår høringsforslaget.

Fylkesmannen viser til at tilførsel av fôr og krav om akvakulturtillatelse var uklart i høringsuttalelsen og har fulgt dette opp overfor Fiskeridirektoratet. Fiskeridirektoratet bekrefter at det ikke kreves akvakulturtillatelse for levendelagring av fisk inntil 12 uker, eller levendelagring av leppefisk. Leppefisk tilføres ikke fôr under lagringen, mens torsk kan gis våtfôr. Fylkesmannen viser til at i utgangspunktet kan eksisterende bruk i all hovedsak fortsette i nasjonalparken, herunder fiskerivirksomhet. Fiske etter leppefisk har fått en vesentlig betydning de siste årene. Fylkesmannen har observert merder for levendelagring av leppefisk i høringsforslaget for nasjonalparken ved Vaholmen, mellom Tromøya og Tromlingene. For å åpne opp for videreføring av igangværende levendelagring, hadde Fylkesmannen foreslått å tilføye et nytt punkt i verneforskriftens tillatelsesbestemmelser om «*Drift og vedlikehold av eksisterende anlegg for levendelagring av fisk.*» Etter grenseendringen i Tromlingesund, jf. kapittel 7.5.2, vil det eneste eksisterende anlegget for levendelagring av fisk ved Vaholmen komme utenfor nasjonalparken. Den foreslåtte tilføyelsen faller derfor bort.

Stillehavsøsters er en uønsket art i Norge, og ikke en del av verneformålet. Arten kan høstes fritt i nasjonalparken, dog ikke med redskaper som kan skade verneverdier. Av hensyn til å redusere risikoen for spredning av stillehavsøsters og eventuelle sykdommer, vil ikke Fylkesmannen tilrår levendelagring av stillehavsøsters innenfor nasjonalparken. Hvis det skulle

bli behov for å ta ut stillehavsøsters innenfor nasjonalparken, kan det enten iverksettes av forvaltningsmyndigheten etter verneforskriften § 13 eller høstes i tråd med de øvrige bestemmelsene i verneforskriften.

Det er en kjent gruve på Gruveholmen i Alvekilen innenfor den foreslåtte nasjonalparken. Denne gruveåpningen ble sikret med gjerder på 1980-tallet. Vedlikehold og restaurering av dette vil kunne utføres etter søknad, jf. tillatelsesbestemmelsene § 3 fjerde ledd pkt. c). En eventuell hjemmel som Direktoratet for Mineralforvaltning ber om vil omfatte andre typer sikringstiltak. Etter Fylkesmannens vurdering er gruveåpningen tilstrekkelig sikret med gjerdene, da denne ligger på en liten holme og er fylt med sjøvann. Fylkesmannen kan dermed ikke se at det er et reelt behov for denne hjemmelen.

Miljødirektoratet ser at det er vanskelig å se for seg former for akvakultur i dag som kan tenkes å tilfredsstille vilkårene i den foreslåtte nasjonalparkforskriften. Direktoratet har på denne bakgrunn vært noe i tvil om bestemmelsen kan sies å være innholdsløs med dagens teknologi, bl.a. sett hen til at også det undersjøiske landskapet er en del av verneformålet. Miljødirektoratet har likevel kommet til at Fylkesmannens tilrådning kan støttes på dette punktet. Når det gjelder levendelagring av marine organismer mener Miljødirektoratet det ikke er ønskelig med etablering av nye anlegg for dette i nasjonalparken. Når den eneste kjente lokaliteten nå faller utenfor grensen, er det ikke lenger nødvendig å ha en egen hjemmel for dette i verneforskriften. Miljødirektoratet støtter Fylkesmannens vurdering angående skjellsand og direktoratet har dessuten tatt inn en setning om lokal byggeskikk, i henhold til forskriftsmalen for nasjonalparker. Direktoratet støtter Fylkesmannens vurdering angående bebyggelsen innenfor den foreslåtte nasjonalparken, og understreker at dispensasjonspraksis må være streng for ikke å uthule bestemmelsene og føre til uheldige påvirkninger på verneverdiene. Det samme gjelder for bryggeanlegg og også for den typen anlegg vil direktoratet understreke at det ikke er ønskelig med en liberal praksis knyttet til nye bryggeanlegg. Slike anlegg bør i størst mulig grad søkes lagt utenfor nasjonalparkgrensen.

Å tillate markeringsbøyer uten forutgående søknadsbehandling av forvaltningsmyndigheten, mener Miljødirektoratet er problematisk. Direktoratet mener dette må være søknadspliktig både for å kunne presisere varigheten, omfanget og den geografiske plasseringen av bøyene. Direktoratet mener det blir unødig komplisert å skulle foreta alle disse avveiningene i forvaltningsplanen. Direktoratet foreslår derfor å flytte bestemmelsen til nytt punkt under tillatelsesbestemmelsen, jf. § 3 fjerde ledd pkt. o). Direktoratet understreker samtidig at det er adgang til å gi flerårige tillatelser. Miljødirektoratet støtter Fylkesmannens vurdering angående Møkkalasset fyr og dette med etablering av moringer.

Miljødirektoratet støtter Fylkesmannens vurdering angående tilførsel av sand på eksisterende strender, og understreker at forvaltningsplanen bør inneholde kart over hvilke strender som kan være aktuelle for tilførsel av sand, samt retningslinjer om at tilførsel av ikke-stedegen sand normalt ikke vil tillates i nasjonalparken eller landskapsvernområdene. Det forutsettes at dispensasjonsadgangen ikke blir praktisert slik at vernebestemmelsene uthules. Miljødirektoratet støtter Fylkesmannens vurdering når det gjelder

etablering av nye stier og anlegg, men vil presisere at det må føres en streng praksis med å tillate nye stier og anlegg, for ikke å påvirke verneverdiene negativt. Miljødirektoratet vil understreke at fremmede arter kan og bør fjernes i regi av forvaltningsmyndigheten, der dette er mulig. For stillehavsøsters sin del bør eventuelle tiltak skje mest mulig i tråd med anbefalingene i handlingsplanen mot stillehavsøsters, samt at man vurderer mulige konsekvenser fjerningstiltak kan få for verneverdiene i nasjonalparken. Dette bør gjøres i forvaltningsplanen, når denne skal utarbeides. Det vises for øvrig til kommentarer over om levedelagring av marine organismer. Direktoratet støtter Fylkesmannens tilrådning.

Miljødirektoratet støtter Fylkesmannens vurdering om sikring av eldre gruver og understreker at det er ønskelig at slike tiltak er søknadspliktige, da dette også sikrer forvaltningsmyndighetens adgang til å stille vilkår for å avverge skader på verneverdiene.

Klima- og miljødepartementet slutter seg til Miljødirektoratet.

Departementet viser til at høsting av tang, tare og andre marine planter også er forbudt i de marine verneområdene, der slik høsting ikke fant sted på vernetidspunktet. Det er også forbud mot planting. Dette fordi slik aktivitet vil kunne føre til vesentlig endring av de naturgitte forholdene, og det er et mål å opprettholde et mest mulig intakt økosystem som gitt på vernetidspunktet. Dette inkluderer også bevaring av den stedegne genetiske variasjonen i bl.a. tang og tare, samt å bevare det undersjøiske landskapet.

Plantelivet, § 4.

En grunneier ønsker å utvikle eiendommen i næringsøyemed, bl.a. ta med gjester ut, bygge installasjoner, kjøre med traktor og andre kjøretøy, samt drive skogsdrift og jordbruksdrift med alt redskap.

Arendal kommune, Referansegruppe landbruk og Aust-Agder bondelag ber om at adgangen til beite for alle typer dyr ikke skal måtte kreve forutgående søknad.

Referansegruppe Landbruk og flere grunneiere ønsker at det er mulighet for såkalte «landbruk pluss-tiltak», og forutsetter at det blir rett til planting av skog etter hogst og viser til beiterettigheter. Det forventes at rettighetene blir videreført.

Arendal kommune anbefaler at det ikke skal måtte være søknadsplikt for hogst av ved og rydding av vegetasjon i tråd med retningslinjer og for utmarksbeite med andre dyr enn sau og beiting i sone B.

Aust-Agder bondelag, Skare Fellesskab, Alve Grunneierlag, 2 grunneiere og en privatperson ber om at grunneierretten til å hente ilanddrevet tang og tare består og at uttaket kan skje maskinelt. Bondelaget mener også at det ikke skal være søknadsplikt ved hogst i skogen.

SABIMA anbefaler at artskartlegging gjøres eksplisitt tillatt og foreslår en tilføyelse i forskriften for å ivareta dette.

Fiskeridirektoratet viser til at det i forbindelse med framtidig tare dyrking, ikke kan utelukkes at blåser blir synlige i sjøoverflaten, og at det derved ikke kan søkes om tillatelse til slike anlegg.

Fylkesmannen har vedrørende beiting lagt til grunn bestemmelsene som gjelder for Raet landskapsvernområde. Bakgrunnen for bestemmelsen har vært at forvaltningsmyndigheten skal kunne regulere beiteaktivitet også gjennom type dyr, for å hindre beiterelaterte skader på naturverdiene i området. Grunneierne har i høringen til forslaget om Raet nasjonalpark gitt uttrykk for at bestemmelsen har medført redusert interesse for beiting, med dertil behov for tiltak for å bekjempe gjengrodde områder, eksempelvis på Tromlingene og Jerken. Etter Fylkesmannens vurdering er arealene utenfor sone B relativt robuste for tråkk og beiting, men for høyt beitetrykk av f.eks. storfe eller hest, vil kunne skade vegetasjonsdekket og påvirke landskapet negativt. Dette hensynet kan imidlertid ivaretas gjennom søknadsplikten for oppføring av gjerder i nasjonalparken. Fylkesmannen mener hensynet til verneverdiene vil kunne bli tilstrekkelig ivaretatt også innenfor Raet nasjonalpark gjennom bestemmelsen om beiting som nå er foreslått, samtidig som ombygging og oppføring av gjerder er søknadspliktig.

Forskriften åpner for vedhogst til eget bruk, unntatt i sone B. Sone B er unntatt fordi lokalitetene omfatter naturverdier som vil kunne påvirkes negativt ved uttak av virke. Generelt forbud mot tømmerdrift og kommersiell vedhogst gjelder i alle Norges nasjonalparker. Ettersom hogst ikke er tillatt, vil retten til å plante skog bortfalle. Bortfall av retten til å hogge skog er gjenstand for erstatningsvurdering. Ordlyden «eget bruk» refererer i utgangspunktet til bruk innenfor nasjonalparken, dvs. hogst for bruk til fritidsboligene som ligger innenfor nasjonalparken. I denne nasjonalparken har imidlertid et fåtall grunneiere eiendommer innenfor nasjonalparken hvor vedhogst til eget bruk utenfor nasjonalparken kan bli aktuelt. Fylkesmannen mener at formuleringen «eget bruk» ikke skal begrense grunneiere som har skogeiendom i nasjonalparken, men har bolig ved grensen til nasjonalparken, sin mulighet til uttak av ved til bruk i egen bolig etter denne bestemmelsen. Dette vil bli nærmere beskrevet i forvaltningsplanen.

Såkalte «landbruk pluss-tiltak» omfatter en rekke typer tiltak for å skaffe grunneieren et bredere driftsgrunnlag på sin eiendom. Dette kan bl.a. føre til omdisponering av arealer og behov for nye bygg. Fylkesmannen kan ikke se at dette kan tas inn i forskriften, men at det i forvaltningsplanen kan sies noe om hvilke «landbruk pluss-tiltak» som kan være aktuelle innenfor nasjonalparken.

Begrepet «rydding av vegetasjon» kan tolkes vidt, og kan innebære tiltak av et omfang som kan være i konflikt med verneverdiene. Gjennom en søknadsprosess vil forvaltningsmyndigheten kunne vurdere og sette vilkår for denne aktiviteten i nasjonalparken, hvilket Fylkesmannen mener det er viktig for å sikre verneverdiene. Fylkesmannen tilrår derfor å ikke ta anbefalingen til følge.

Fylkesmannens vurdering er at sone B utgjør kjerneverdier i nasjonalparkens landarealer. Her er varmekjære edelløvskog som er særegen for regionen, og som har en rekke rødlistearter. Vernet av disse områdene bør ikke svekkes, men heller forsterkes. I høringsforslaget og i tilrådingen ble det åpnet for hogst av ved og rydding av vegetasjon i sone B etter søknad, men ikke bruk av nedfalt trevirke til bål eller plukking av vanlige planter til eget bruk. Fylkesmannen ser at dette ville betydd en

nedgradering av eksisterende vern for Søm-Ruakerkilen naturreservat. Fylkesmannen foreslår derfor å endre disse bestemmelsene slik at all vegetasjon vernes i sone B og således at alle tiltak som vedrører vegetasjonen hjemles i skjøtselsparagrafen, § 13.

Angående utnytting av tang og tare har Fylkesmannen vurdert dette nærmere og vært i kontakt med gårdbrukere i området. Slike rettigheter har vært utnyttet på Spornes på Tromøya, på Tromlingene og utenfor Fevik. Fylkesmannens vurdering er at denne aktiviteten vil forbli begrenset. Gjennom søknadsplikt og retningslinjer i forvaltningsplan, mener Fylkesmannen at verneinteressene ikke blir svekket og foreslår derfor et nytt punkt under tillatelsesbestemmelsene i § 4 pkt. c): *Uttak av ilanddrevet tang og tare i tråd med retningslinjer i forvaltningsplan.*

Fylkesmannen er kritisk til å gi en generell adgang til artskartlegging slik SABIMA foreslår, og viser til at all forskningsaktivitet som kan utfordre vernebestemmelsene skal behandles etter verneforskriftens § 11 generell dispensasjonsbestemmelse.

Tare dyrking og eventuelle andre plantekulturer på sjøbunnen må vurderes ut ifra om det vil fortrenge naturlig planteliv, ha negativ virkning for økosystemet og derved være strid med verneformålet. Slike kulturer vil antakelig i mindre grad påvirke landskapet. Ettersom det ikke er kjent hvilke produksjonsformer som er aktuelle og det er vanskelig å forutsi hvilke effekter de vil gi, er kunnskapsgrunnlaget mangelfullt og føre-var-prinsippet kommer til anvendelse jf. naturmangfoldloven §§ 8 og 9. Fylkesmannen tilrår at det generelle forbudet opprettholdes.

Miljødirektoratet støtter Fylkesmannens vurdering angående beite og landbruksdrift. Når det gjelder vedhogst presiserer direktoratet at forvaltningsplanen må inneholde bestemmelser som sikrer at uttaket skjer i et slikt omfang og på en slik måte at det ikke påvirker verneverdiene negativt. Eksempelvis bør det fastsettes grenser for mengde ved som tillates tatt ut.

Miljødirektoratet forutsetter at det vil bli ført en restriktiv praksis som sikrer at det ikke tas ut for store mengder ilanddrevet tang og tare, og støtter for øvrig Fylkesmannens vurdering. Når det gjelder kartlegging av arter støtter direktoratet Fylkesmannens vurdering, og understreker at kartlegging uten uttak av planter eller dyr ikke er forbudt etter verneforskriften. Direktoratet understreker at tare dyrking ikke er forenlig med det foreslåtte verneformålet for nasjonalparken, som bl.a. særlig trekker fram tareskogen og dens betydning for naturmangfoldet. Direktoratet støtter Fylkesmannens vurdering og konklusjon.

Klima- og miljødepartementet slutter seg til Miljødirektoratets vurderinger.

Dyrelivet, § 5.

Referansegruppe landbruk, flere grunneiere bl.a. Skare fellesskab og Alve grunneierlag viser til rettigheter til å sette laksesteng og til jaktrettigheter på øyer og fastland som vil ligge innenfor nasjonalparkgrensen.

Aust-Agder turistforening påpeker at vestre del av Tromlingene ikke er angitt som sone A. Turistforeningen mener Tromlingene, samt en del øvrige

småholmer og skjær, bør ha utvidet sjøfuglvern og periode med ilandstigningsforbud. De ber også om at jaktforbudet i sone A og C skal gjelde hele året.

Naturvernforbundet i Vest-Agder ber om at det innføres jaktfrie sjøområder i noen deler av nasjonalparken.

SABIMA ber om at båndtvangsperioden i sone A og på Tromlingene og Jerkholmen gjelder fra 1. mars til 30. september.

Fiskeridirektoratet ber om at ordlyden fra Ytre Hvaler nasjonalpark benyttes for forbudsbestemmelsen i sone C; «med unntak av høsting med fiskeredskap som slepes under fiske og i den forbindelse kan berøre bunnen». Videre viser Fiskeridirektoratet til at havbeite innebærer at det blir flere individer av en art i et område enn før utsettingen skjedde. Det etableres en privat høstingsrett på den aktuelle arten i det berørte området, og påvirkningene på økosystemet er ikke andre enn det som følger av et økt antall individer av den aktuelle arten. Det må det kunne legges til rette for under gitte forutsetninger.

Fylkesmannen viser til den foreslåtte verneforskriften § 5 pkt. c) som angir at vernet ikke er til hinder for bl.a. fiske i henhold til gjeldende lovverk unntatt i sone A og C. Nasjonalparken har ingen bestemmelser vedrørende laksesteng eller jakt, med unntak av jaktforbudet i sone A av hensyn til sjøfuglvernet. Således vil det ikke innebære noen endring fra dagens situasjon.

På Tromlingene verken er eller har det vært kolonihekkende sjøfugl, noe som tilsier at et ilandstigningsforbud er mindre treffsikkert som virkemiddel. Fylkesmannens vurdering for Tromlingene er at nasjonalparkens bestemmelser for den generelle sonen er tilstrekkelig for å beskytte fuglelivet her. For øvrig gir nasjonalparkforskriften § 7 tolvte ledd Miljødirektoratet hjemmel gjennom særskilt forskrift til å regulere eller forby ferdsel som kan skade naturmiljøet.

Fylkesmannen viser til at § 5 pkt. b) innebærer at jakt og fangst i tråd med viltlovens bestemmelser er tillatt, men at dette er forbudt i sone A i perioden fra 1. mars til 1. september. For sone A har Fylkesmannen lagt til grunn bestemmelsen fra de eksisterende sjøfuglreservatene om båndtvang. Perioden dekker de tidligste hekkefuglene og til de aller fleste er kommet på vingene, og mer enn en måned etter at det generelle ferdselsforbudet er opphevet. Fylkesmannen kan ut fra dette, samt hensynet til dyr på beite, ikke se at Tromlingene og Jerkholmen trenger særskilte bestemmelser om båndtvang. Fylkesmannen vil derfor tilrå en forenklet bestemmelse sammenlignet med høringsforslaget; *at utvidet båndtvang kun omfatter sone A.*

Fylkesmannen ser at begrepet «aktivt fiskeredskap» er for omfattende og også rammer notfiske og pelagisk trål. Fylkesmannen tar derfor merknaden fra Fiskeridirektoratet til følge. Fylkesmannen ser også at det med fordel kan ryddes i bestemmelsene om vern av dyrelivet og unntakshjemlene under den paragrafen, slik at den ikke inneholder areal- eller tidsbegrensede unntak, men at disse knyttes konkret til de aktivitetene de er ment å ramme.

Det er ikke kjent hvilke arter som er aktuelle for havbeite og det er vanskelig å forutsi hvilke effekter havbeite vil gi. Kunnskapsgrunnlaget er dermed mangelfullt og føre-var-prinsippet kommer til anvendelse jf. naturmangfoldloven §§ 8 og 9. Det antas at havbeite innenfor nasjonalparken er mest aktuelt for hummer. Ved utsetting av hummer, vil det kreve en stor variasjon i genmaterialet til de utsatte dyrene for ikke å forringe det naturlige genmaterialet, og det kan derfor settes spørsmålsteget ved om det er realistisk i kommersiell sammenheng. Fylkesmannen tilrår at det generelle forbudet om utsetting av dyr i § 5 opprettholdes. Det kan nevnes at forbudet er ønsket av den regionale fiskeriorganisasjonen.

Miljødirektoratet legger Fylkesmannens tolkning av at verneforskriftens § 5 pkt. c) åpner for at kilenotfiske etter laks kan fortsette som tidligere.

Når det gjelder et eventuelt ferdselsforbud bl.a. på Tromlingene og hvorvidt særskilte jaktfrie soner er hensiktsmessig, støtter Miljødirektoratet Fylkesmannens vurdering. Når det gjelder jakt har direktoratet hatt som forutsetning at eksisterende vern ikke skulle svekkes. En konsekvens av dette er at nåværende jaktreguleringer i eksisterende verneområder vil bli videreført i de respektive sonene i nasjonalparken. Når det gjelder videreføring av eksisterende jaktforbud, har direktoratet justert forskriftens ordlyd for ivareta dette i sone A. Miljødirektoratet tilrår derfor en annen ordlyd i § 5 pkt. b). Fylkesmannens tilrådning fører til at jaktforbudet i hele det eksisterende Raet landskapsvernområde blir fjernet, og Miljødirektoratet har under tvil kommet til at dette kan støttes. Det er lagt særlig vekt på at det er snakk om et relativt begrenset landareal, samt hensynet til en oversiktlig og forståelig verneforskrift.

Miljødirektoratet viser til at det i tilrådningen til Jomfruland nasjonalpark er tatt inn en bestemmelse om båndtvang året rundt, mens det i Færder er generell båndtvang i hele nasjonalparken i perioden 1. april til 15. oktober. I Ytre Hvaler nasjonalpark reguleres båndtvang av hundeloven. Det er dermed lokale tilpasninger som avgjør i hvor stor grad dette reguleres i verneforskriftene, og Miljødirektoratet støtter derfor Fylkesmannens vurdering. Imidlertid er det ønskelig å videreføre båndtvang i de fleste områdene der dette er regulert i dag, for særlig å sikre forstyrrelse av dyrelivet. Direktoratet har derfor tatt dette inn i forskriften knyttet til sone A.

Det er viktig å få fram forskjellen mellom sone C og de øvrige delene av nasjonalparken. Miljødirektoratet støtter Fylkesmannens vurdering, men foreslår en noe annen ordlyd for bedre å få fram denne forskjellen, samt å harmonisere med forslaget for Jomfruland nasjonalpark. Endringen innebærer ingen forskjell i restriksjonsnivå i forhold til Fylkesmannens tilrådning.

Miljødirektoratet støtter Fylkesmannens vurderinger angående havbeite, og understreker at i en nasjonalpark skal ikke økosystemene utsettes for noen varig påvirkning. En endring i mengdeforholdet mellom arter/bestander slik havbeite kan medføre, vil dermed etter direktoratets vurdering ikke være forenlig med vern som nasjonalpark.

Klima- og miljødepartementet slutter seg til Miljødirektoratet.

Ferdsel og friluftsliv, §§ 7 og 8.

Forbud mot ferdsel

SABIMA ber om at ferdselsforbudet i sone A utvides fra 15. juli til 31. juli av hensyn til hekkende sjøfugl.

Fylkesmannen har lagt til grunn bestemmelsene som gjelder i sjøfuglreservatene langs Skagerrakkysten. Dette har vært en forutsetning for å etablere nye områder med ferdselsrestriksjoner, bl.a. Indre Torungen. Fylkesmannens vurdering er at det også er hensiktsmessig med harmonerte ferdselsbestemmelser, da det må påregnes at mange av de som ferdes i dette området på denne tiden ikke har satt seg inn i lokale bestemmelser. For de artene som hekker senest, slike som sildemåke og makrellterna, antas det at en forlengelse av forbudsperioden hadde vært gunstig. Fylkesmannen mener imidlertid de øvrige hensynene veier tyngre.

Miljødirektoratet støtter Fylkesmannens vurdering.

Klima- og miljødepartementet slutter seg til Miljødirektoratet.

Arrangementer

Arendal kommune anbefaler at arrangementer unntas søknadsplikt.

Fylkesmannen viser til at arrangementer skal være gjenstand for individuell søknadsbehandling i nasjonalparker, fordi arrangementer kan få negative konsekvenser for verneverdiene. Arendal kommunes bakgrunnen for innspillet var først og fremst en frykt for at søknadsplikten også omfatter eksempelvis enkeltskoleklasser, barnehager på tur eller bryllupsfølger. Fylkesmannen foreslår å presisere i forskriften § 7 at bestemmelsen vedrører «større» arrangementer, hvor innslaget for «større» arrangementer kan defineres ut fra arrangementets omfang både hva gjelder deltakere, varighet, hyppighet, og behov for særskilt tilrettelegging. Fylkesmannen mener innslagspunktet skal legges godt over et dagsbesøk for en skoleklasse. Forvaltningsplanen vil gi retningslinjer og beskrive innslagspunktet for søknadsplikten.

Miljødirektoratet støtter Fylkesmannens vurdering, og legger til at forvaltningsplanen må inneholde retningslinjer som definerer større arrangementer nærmere. I denne sammenhengen er antall deltagere ett av momentene som bør inngå, men også arrangementets øvrige karakter og omfang bør med i vurderingen. Direktoratet har også endret ordlyden noe, for å harmonisere med tilsvarende bestemmelse i Jomfruland, uten at dette endrer betydningsinnholdet.

Klima- og miljødepartementet slutter seg til Miljødirektoratet.

Bruk av hest

Arendal kommune anbefaler at bestemmelsen deles i to, og får følgende ordlyd: § 7: *Bruk av hest på offentlig grunn kun tillatt på ferdselsårer og traseer som er godkjent for slik bruk i forvaltningsplanen. § 7: På privat eiendom skal fri bruk gjelde uten søknadsplikt.*

Etter at **Fylkesmannen** sendte tilrådingen til kommunene la regjeringen frem stortingsmelding om friluftsliv, Meld. St. 18 (2015-2016) Friluftsliv – natur som kilde til helse og livskvalitet. I meldingen heter det bl.a. at: «I tillegg foreslås det å fjerne restriksjoner på blant annet sykling og riding i

en del verneområder, slik at det i utgangspunktet skal være tillatt å sykle på eksisterende veier, stier og kjørespor i nasjonalparkene og i landskapsvernområdene. Det foreslås derfor å endre verneforskriftene i tråd med dette.» Denne føringen betyr en speilvending av gjeldende tilnærming, og innebærer at det må angis eventuelle områder hvor ferdsel med hest og sykkel skal begrenses. Fylkesmannen har endret forskriften i tråd med forslaget omtalt over.

Miljødirektoratet støtter Fylkesmannens vurdering. Direktoratet foreslår imidlertid en annen ordlyd i § 7 som gjelder bruk av hest og sykling, enn Fylkesmannen, uten at dette innebærer noen realitetsendring.

Klima- og miljødepartementet slutter seg til Miljødirektoratet og viser til at Meld. St. 18 (2015-2016) Friluftsliv – natur som kilde til helse og livskvalitet er behandlet i Stortinget og at Stortinget sluttet seg til regjeringens forslag om ferdselsrestriksjoner i verneområder.

Bålbrenning

Friluftsrådet Sør viser til at bålbrenning er en viktig del av friluftskulturen, men at dette kan skade svaberg og rullestein. De ber om at bestemmelsen endres slik at bålbrenning kun er tillatt i tilrettelagte anlegg.

Fylkesmannen deler Friluftsrådet Sørs vurdering og ønsker om å opprettholde muligheter for bålbrenning. Samtidig må skade på svaberg og rullestein minimeres. Fylkesmannen mener det beste er å henstille til bruk av bålplassene, og tilrettelegge disse godt og med god kapasitet, samt å gi råd om bålbrenning og informere om skadepotensialet. Fylkesmannen endrer ordlyden i § 7 til: *«Det skal vises særlig varsomhet ved bålbrenning og bruk av grill, slik at det ikke oppstår brannfare eller skade på vegetasjon, svaberg eller rullestein.»*

Miljødirektoratet påpeker at dette innebærer en oppmykning av bestemmelsene om bålbrenning i noen av dagens verneområder. Imidlertid mener direktoratet at aktsomhetsbestemmelsen foreslått av Fylkesmannen er tilstrekkelig for å hindre skader på verneverdiene. Direktoratet støtter derfor Fylkesmannens vurdering.

Klima- og miljødepartementet slutter seg til Miljødirektoratet.

Motorferdsel, § 9.

Naturvernforbundet i Vest-Agder og SABIMA ber om at et generelt forbud mot vannscooter innarbeides, samt at generelle hastighetsbegrensninger for småbåter innføres hvor dyreliv og friluftsliv tilsier det.

Arendal Seilforening ønsker å kunne benytte vannscooter som sikrings- og redningsfartøy ved trening og regatta.

Referansegruppe Landbruk og flere grunneiere ønsker at motorferdsel ved hogst skal være tillatt.

Tvedestrand kommune ønsker at motorferdsel i forbindelse med akutt forurensning er direkte tillatt og ikke søknadspliktig, da håndteringen av akutte forurensningssituasjoner ikke må forsinkes av søknadsbehandling.

Arendal kommune anbefaler at motorferdsel i forbindelse med vedlikehold av beiter og gjerder og i forbindelse med hogst og rydding etter forskriftens bestemmelser om hva som er direkte tillatt, jf. § 3 tredje ledd pkt. g) og § 4 pkt. e og f) i forslaget til tilrådning (dvs. skånsom vegetasjonsrydding og beplantning rundt fritidsbolig i tråd med retningslinjer i forvaltningsplan og hogst av ved og rydding av vegetasjon i tråd med retningslinjer i forvaltningsplan), unntas søknadsplikt.

Forsvarsbygg ber om å få inn en unntakshjemmel «Øvingsflyging med Forsvarets luftfartøy er i alle tilfeller tillatt.» som nytt punkt under § 9 (ikke til hinder for). Dette dreier ifølge Forsvaret seg om transittflyging som ved visse værforhold kan tvinge helikoptre ned under 300 meter.

Fylkesmannen har ikke sett behov for egne bestemmelser vedrørende ferdsel med vannscootere, da gjeldende nasjonale forskrift om bruk av vannscooter og lignende, gir et generelt forbud for bruk av vannscootere i verneområder. Den samme forskriften har også forbud mot transportkjøring gjennom verneområder. Det er ingen dispensasjonshjemmel i den nasjonale forskriften. I realiteten vil dette innebære at det ikke blir adgang til å kjøre med vannscooter i Arendal kommune og i store deler av Tvedestrand kommune. Fylkesmannen kan ikke se at ferdsel med vannscootere er et tungtveiende nok argument for å ta ut sjøarealer fra verneområdet, da dette ville innebære en oppsplitting av verneområdet for å kunne lovliggjøre bruk av vannscootere.

Innenfor dagens landskapsvernområder er motorferdsel i forbindelse med hogst, kun tillatt på landbruksarealer og veier. Som for Raet landskapsvernområde, skal rammene for denne ferdselen beskrives nærmere, bl.a. på bakgrunn av de aktuelle områdenes beskaffenhet. For at nasjonalparkstyret skal kunne ha kontroll med denne motorferdselen i utmark, eksempelvis omfang og traseer, vil det måtte skje etter søknad. Forutsatt at dette beskrives tilstrekkelig i forvaltningsplanen, vil dette kunne være saker styret kan delegere til forvalter, og på den måten korte ned saksbehandlingstiden. Praksis fra andre verneområder er at det kan gis flerårige tillatelser, samt regulering av antall turer per periode.

Fylkesmannen viser til forskrift om vern av Færder nasjonalpark, hvor det vedrørende akutte forurensningssituasjoner er lagt til grunn tilsvarende som Tvedestrand kommune foreslår. Fylkesmannens utgangspunkt for Raet nasjonalpark har imidlertid vært at selv i slike situasjoner, bør det sikres at nasjonalparkforvalteren blir kontaktet og kan vurdere hvordan slik motorferdsel bør foregå for ikke å risikere at verneverdiene påføres unødvendig og ytterligere skade. Fylkesmannens vurdering er at behovet for slik motorferdsel ikke kan likestilles med nødetatenes behov, og at høringsforslaget innebærer den beste balansen mellom behovet for å reagere hurtig og ivareta verneverdiene.

Forslaget fra Arendal kommune vedrørende motorferdsel i forbindelse med vedlikehold av beiter og gjerder og i forbindelse med hogst og rydding vil innebære en nedgradering i eksisterende verneområder og være i strid med hva som er akseptabelt innenfor nasjonalparker. Fylkesmannen tilrår derfor ingen endringer i bestemmelsene vedrørende motorferdsel. Ved en inkurie manglet forslaget til tilrådning en tilføyelse til motorferdselsbestemmelsene

om søknadspliktig motorferdsel ved uttak av tang og tare. Fylkesmannen tilrår følgende tilføyelse i forskriftens tillatelsesbestemmelser:

§ 9 fjerde ledd pkt. h) Forvaltningsmyndigheten kan gi dispensasjon til motorferdsel ved uttak av ilanddrevet tang og tare i tråd med retningslinjer i forvaltningsplan.

Etter Fylkesmannens vurdering bør også Forsvaret tilpasse sin øvingsaktivitet til verneverdiene når de skal passere området. Øvingsflygning er ikke forenelig med nasjonalparkformålet, da dette genererer støy og forstyrrelser. Hjemmelen som Forsvaret foreslår er følgelig for vid. Fylkesmannen forstår at det under spesielle værforhold kan bli behov for transitterende helikoptre å fly lavere enn 300 meter. I den situasjonen er det sikrest å ferdes langs kysten, over vann, slik Forsvaret beskriver. Verneverdiene utenfor 1 nautisk mil fra grunnlinjen er først og fremst knyttet til de marine økosystemene. Om Forsvarets transittflygning, under værforhold som krever lavtflygning under 300 meter, kan holdes utenfor 1 nautisk mil fra grunnlinjen, er det Fylkesmannens vurdering at denne aktiviteten i svært liten grad vil være skadelig for verneverdiene. Fylkesmannen foreslår derfor en ny unntakshjemmel i § 9 tredje ledd pkt. f): *transittflygning med Forsvarets helikoptre utenfor 1 nautisk mil fra grunnlinjen.*

Miljødirektoratet påpeker at et forbud mot vannscooter var med i utkastet til faglig gjennomgang hos direktoratet, men at det i etterkant ble tatt ut før høring. Direktoratet deler Fylkesmannens vurdering av at gjeldende regelverk medfører et forbud mot vannscooter i nasjonalparken. Imidlertid understreker direktoratet at både Ytre Hvaler og Færder nasjonalparker har inntatt et slikt forbud i verneforskriften, og det samme er tilrådt for Jomfruland nasjonalpark. Det er Miljødirektoratets vurdering at bruk av vannscooter i en nasjonalpark vil være uheldig med hensyn til verneverdiene og naturopplevelse. Miljødirektoratet støtter for øvrig til Fylkesmannens vurderinger.

Klima- og miljødepartementet viser til at bruk av vannscooter innenfor den foreslåtte nasjonalparken ikke reguleres særskilt i forskriften. Kommunene kan regulere slik bruk gjennom havne- og farvannsloven. Vedrørende Forsvarets behov for lavtflygning, er det anbefalt fra en tidligere interdepartemental arbeidsgruppe, at Forsvaret skal kunne gjennomføre lavtflyvning i perioden 15. september - 1. juli i nasjonalparker hvor friluftsliv står sentralt.

I forskriftene for Færder nasjonalpark som det er naturlig å sammenlikne med når de gjelder friluftsliv, er Forsvarets lavtflygning tillatt i perioden 1.oktober til 1.april. Departementet mener det er hensiktsmessig å harmonisere forskriftene i disse nasjonalparkene og vil derfor ta inn et punkt i forskriften i samsvar med dette. Departementet endrer punktet som gjelder transittflyvning for Forsvarets helikoptre til: *transittflygning med Forsvarets helikoptre ved vanskelige værforhold.* For øvrig slutter departementet seg til Miljødirektoratet.

Støy, § 10.

Friluftsrådet Sør og Merdøferga (pers. medd.) har omtalt bruk av droner innenfor nasjonalparken. Dette gjelder både rekreasjonsbruk og for vitenskapelige formål.

Fylkesmannen viser til at nasjonal forskrift om luftfartøy uten fører om bord, pålegger bruker/piloten å ta hensyn: «All flyging med modellfly må skje på en hensynsfull måte som ikke utsetter luftfartøy, personer, fugler, dyr eller eiendom for risiko for skade eller for øvrig er til sjenanse for allmennheten.». Fylkesmannen viser til verneforskriftens § 10, hvis formål er å beskytte verneverdiene mot unødvendig støy og forstyrrelse. Dersom bruken av droner utvikler seg til å bli et problem for fugler og annen fauna, kan denne bestemmelsen komme til anvendelse etter nærmere beskrivelse i forvaltningsplanen.

Miljødirektoratet legger til grunn at forbudet mot modellfly i verneforskrifter også omfatter forbud mot bruk av droner. Det er hensikten bak reguleringen (minimere støy) som må være utslagsgivende, ikke en definisjon til bruk i et bestemt sektorregelverk.

Klima- og miljødepartementet slutter seg til Miljødirektoratet.

8 FORVALTNING AV VERNEOMRÅDENE

8.1 Forvaltningsplan

En grunneier mener det bør fastsettes en felles standard/øvre grense for hyttestørrelse, bryggestørrelse og båthus.

FNF Agder foreslår fysisk merking av sone A og B, gjerne med infotavler for å unngå tvil om hva som gjelder i områder.

Hoves venner ønsker å kunne videreføre sitt dugnadsarbeid på Hove i nært samarbeid med forvaltningsmyndigheten.

Havforskningsinstituttet og Naturvernforbundet i Arendal mener det må legges opp til en adaptiv forvaltning i nasjonalparken. I dette ligger en læringsbasert tilnærming til forvaltningen, og tilpassing av regelverket etter som kunnskapen om områdene blir bedre. Havforskningsinstituttet mener det er særlig relevant for sjøområdene og foreslår at det vurderes konkrete bevaringsmål for marine arter og økosystem.

Fylkesmannen anser dette som innspill til forvaltningsplanen. Fylkesmannen mener adaptiv forvaltning bør beskrives i forvaltningsplanen i et samarbeide med fiskeriforvaltningen. Fylkesmannen vil ellers kommentere at serviceanlegg for besøkende må etableres i nasjonalparkens randsoner, dvs. utenfor den foreslåtte nasjonalparken. En aktiv besøksforvaltning i regi av forvaltningsmyndigheten vil være med på å sikre ivaretagelse av verneverdiene, samtidig som man legger til rette for verdiskaping innenfor rammene av vernet. En god besøksstrategi i forvaltningsplanen vil kunne oppveie ulempene økt ferdsel og aktivitet i området kan medføre.

Klima- og miljødepartementet slutter seg til Fylkesmannen.

8.2 Skjøtsel og skjøtelsplan

Fem grunneiere mener det gjøres for lite for å hindre gjengroing langs kysten, og er bekymret for utviklingen innenfor området dersom det vernes.

Lynghesenteret på Lygra understreker behov for aktiv skjøtsel av kystlyngheiene.

Arendal kommune anbefaler at skjøtselen i så stor grad som mulig skal skje av grunneieren selv, dersom han ønsker det.

Fylkesmannen er enig i at vegetasjonsskjøtsel i form av rydding, hogst og beiting er viktige tiltak i store deler av den foreslåtte nasjonalparkens landarealer. Forvaltningsplanen vil gi retningslinjer for slike tiltak, og skjøtselsplaner til bli utarbeidet etter nærmere prioritering. Kystlyngheiene vil ha prioritet som utvalgt naturtype. Fylkesmannen har lagt til grunn at grunneierne skal kunne gjennomføre skjøtsel dersom de ønsker det.

Klima- og miljødepartementet slutter seg til Fylkesmannen.

8.3 Forvaltningsstyre

Arendal kommune peker på at for mye er uavklart i forhold til forvaltning av den kommende nasjonalparken. Kommunen ønsker ikke felles forvaltningsstyre med Telemark og Jomfruland nasjonalpark, da lokalkunnskap og lokaldemokratiet taler mot en slik ordning. Dispensasjonssaker ønskes ikke behandlet i styret.

Arendal kommune og Aust-Agder fylkeskommune presiserte i behandlingen av tilrådingen at de ønsker at styret utvides med ett styremedlem som representerer grunneiernes interesser, eksempelvis en representant for Norsk Bonde- og småbrukarlag eller AT Skog. Arendal kommune uttalte dette også i høringsuttalelsen.

Fylkesmannen viser til vedtatt forvaltningsordning for store verneområder og har lagt denne til grunn for høringsforslaget. Videre vises det til nylig vedtatte vedtekter for Færder nasjonalparkstyre, som bl.a. gir styret adgang til å delegere flere typer saker, bl.a. byggesaker, til nasjonalparkforvalteren(e). Fylkesmannen deler kommunens syn på felles forvaltningsstyre for Raet og Jomfruland nasjonalparker. Fylkesmannen viser til at Klima- og miljødepartementet har gitt Miljødirektoratet i oppdrag å forberede og gjennomføre forsøk med grunneierrepresentasjon i styret eller styrene for de kommende nasjonalparkene Jomfruland og Raet. Fylkesmannen finner at Arendal kommunes tilnærming med at grunneierne representeres gjennom tillitsvalgte fra Norsk Bonde- og småbrukarlag eller AT Skog kan være en aktuelle løsning.

Miljødirektoratet deler Fylkesmannens vurdering, og viser til sin kommentar over om et eget nasjonalparkstyre for Raet. Miljødirektoratet tar synspunktene fra kommune, fylkeskommune og Fylkesmannen til orientering, og vil komme tilbake til dette spørsmålet når nasjonalparken eventuelt er opprettet.

Klima- og miljødepartementet viser til at i nasjonalparkstyret er det normalt representasjon fra berørte kommuner og fylkeskommuner. Departementet viser til at som en oppfølging av regjeringsplattformen, er det besluttet å gjennomføre forsøk med grunneiere i verneområdestyrene. Det er besluttet at det kommende nasjonalparkstyret for Raet skal inngå i dette forsøket. Nasjonalparkstyret skal derfor bestå av representanter for

grunneierne i tillegg til politiske representanter fra kommunene og fylkeskommunen. Dette er et statlig styre som på vanlig måte oppnevnes av Miljødirektoratet på bakgrunn av representanter foreslått fra kommunen og fylkeskommunen etter at nasjonalparken er opprettet.

8.4 Oppsyn

Arendal kommune og Aust-Agder fylkeskommune ønsker at de som skal utføre oppsyn i nasjonalparken også har hjemmel til å håndheve bestemmelser i havressursloven.

Fylkesmannen viser til at oppsyn i kystområdene på Sørlandet utføres av Statens naturoppsyn, Politiet, Kystvakten og Fiskeridirektoratet. I tillegg har enkelte i den kommunale Skjærgårdstjenesten begrenset politimyndighet, og kan således utføre oppsyn. Statens naturoppsyn er miljøforvaltningens oppsyn, mens havressursloven håndheves av Fiskeridirektoratets personell. Politiet og Kystvakten kan utføre alle typer oppsyn. Fylkesmannen opplever oppsynet på Sørlandskysten som jevnt over bra, med godt samarbeid mellom de ansvarlige etater, bl.a. gjennom samordnede oppsynskampanjer i viktige perioder. Oppsyn er svært viktig, og særlig viktig blir det å kunne utføre oppsyn fra den dagen vernet er vedtatt. Særlig på fiskerisiden er det i perioder mye ulovlig aktivitet, f.eks. forsøk på å fiske hummer sommerstid, hvilket er svært ressurskrevende å følge opp. Fylkesmannen mener det er positivt at så mange oppsynspersoner som mulig får den relevante trainingen til å utføre fiskeri- og miljøoppsyn, men ressursbruken må balanseres mot behovet for informasjon og arbeid med folks holdninger.

Miljødirektoratet støtter Fylkesmannens vurdering.

Klima- og miljødepartementet bemerker at behovet for oppsyn vurderes løpende i forhold til de til enhver tid gjeldende budsjetttrammer. Departementet slutter seg for øvrig til Miljødirektoratet.

8.5 Erstatning og økonomisk kompensasjon

Referansegruppe Landbruk og Aust-Agder bondelag forventer erstatning for skog.

Fra grunneiere er det pekt på forventninger til erstatning for skog, begrensninger i mulighetene for utvikling av eiendom, behov for ulempeerstatning og erstatning dersom historiske bruksrettigheter oppheves.

Fylkesmannen viser til erstatningsreglene etter naturmangfoldloven § 50. Erstatning fastsettes for tap i igangværende bruk i samsvar med utmålingsreglene i lov 6. april 1984 nr. 17 om vederlag ved oreigning av fast eiendom (ekspropriasjons-erstatningslova). Erstatning utmåles etter vernevedtak som følge av krav fremmet av grunneier.

Miljødirektoratet støtter Fylkesmannens vurdering.

Klima- og miljødepartementet viser til at erstatning som følge av opprettelse av landskapsvernområde eller nasjonalpark blir regulert av bestemmelsene i naturmangfoldloven §§ 50 og 51. Her går det frem at grunneiere og rettighetshavere har krav på erstatning når et vernevedtak

medfører økonomisk tap som følge av at eksisterende bruk blir vanskeliggjort. Etter et vernevedtak vil alle berørte grunneiere og rettighetshavere motta et eget brev med informasjon om erstatningsreglene. Utbetaling av eventuelle erstatninger vil følge prosedyrer i samsvar med reglene i naturmangfoldloven.

Klima- og miljødepartementet

t i l r å r:

Forskrifter om verneplan for Raet nasjonalpark og Søm landskapsvernområde fastsettes i samsvar med vedlagte forslag